

Hva kan ligge i luften?

En studie av hvordan Forsvaret kartlegger sin luftmilitære status

Masteroppgave i strategisk ledelse og økonomi, STV-3906

Joakim Ramse 2015

FORORD

Her har jeg fått en flott anledning til å skrive om noe militært i en sivil kontekst. Styrkeregisteret beskrives så vidt jeg kan se aldri på en måte som er tilgjengelig for andre enn dem som jobber med det, og kun de aktørene som jobber med rapportering i Styrkeregisteret later til å kjenne til hvordan det fungerer. Ved at jeg har fått tillatelse fra Forsvarsstaben til å drøfte Styrkeregisteret i en ugradert oppgave, kan jeg gi et spesielt innblikk. Jeg opplever det også som en sjeldenhet, om ikke unikt, å samle perspektiver fra aktørene som rapporterer hver for seg og så presentere det samlet. Jeg håper at oppgaven min kan bidra med noe positivt til dem som jobber med styrkerapporteringen. Hvis det oppleves kritikk i min oppgave, vil jeg presisere at den i så fall er rettet mot system og ikke person. De involverte i Styrkeregisteret oppleves fremfor alt som pliktoppfyllende, ærekjære og flittige i sitt arbeid. Jeg håper på forståelse for mitt kritiske blikk i oppgaven, og vil takke informantene som har stilt opp i intervju.

Det har fungert fint å studere ved siden av jobben, og jeg har fått god anledning til å diskutere oppgaven min og slik oppdage relevante kilder underveis.

Jeg vil rette en stor takk til min veileder Ådne Danielsen, og ikke minst den tålmodige Katrine Zboch som har støttet meg mye underveis i å gjøre oppgaven til et ferdig produkt.

SAMMENDRAG

Dette er en utforskende casestudie av Forsvarssjefens strategiske ledelsesverktøy Styrkeregisteret. Dette verktøyet brukes til å samle statusrapporter hver måned og beskriver i sum Forsvarets evne til å til enhver tid utføre militære operasjoner. Forsvaret som etat er mangfoldig, og jeg har valgt å fokusere på rapporteringen fra driftsenheten Luftforsvaret. Dette er en forholdsvis stor og særegen driftsenhet som jeg har definert som sendersiden i rapporteringssystemet. På mottakersiden betrakter jeg Forsvarsstaben som kontinuerlig jobber med drift, utvikling og analyse av rapportene fra alle driftsenhetene. Hoveddelen av mitt datagrunnlag består i et sett med intervju med aktører i de nevnte avdelingene.

Jeg tar i bruk teorier om kunnskapsoverføring og da særlig translasjonsteorien på et nytt felt – rapportering – for å forklare hva som skjer. Det er særlig Røviks (2007) tilnærming til translasjonsteori som anvendes i denne oppgaven. På denne måten har jeg illustrert hvordan aktører som bringer innhold til styrkerapporten, og aktører som anvender styrkerapporten, arbeider med å forstå den reelle status. I dette tilfellet blir det hvordan Luftforsvaret rapporterer sin evne til å bidra i operasjoner. Dette er et nytt empirisk felt i form av hvordan rapporteringssystemet kan forstås som en kunnskapsoverføringsprosess. Jeg mener at en slik teoriinngang kan gi ny innsikt i rapporteringssystemet. Jeg ønsker med dette å skape forståelse om rapporteringen som kunnskapsoverføring mellom de mange hierarkiske nivåer i organisasjonen. Dette gir et perspektiv på rapporteringen som jeg finner svært interessant.

Jeg forsøker å forklare hvordan Styrkeregisteret er designet som styringsverktøy internt i Forsvaret. For å gjøre dette beskriver jeg hvordan Styrkeregisteret er del av en større prosess med drift og utvikling av den politisk vedtatte strukturen. Jeg spør så hva vi med dagens organisering av Styrkeregisteret egentlig får produsert av reelt innblikk om Luftforsvarets avdelinger. Det er altså snakk om kunnskapsoverføringsprosessen: Hva som formidles ved hjelp av styrkeregisteret, hvordan dette registerets innhold får den form det faktisk har, og hvordan mottakersiden oppfatter innholdet.

De som jobber med Styrkeregisteret gjør en god innsats, og jeg har ikke avdekket noen kritiske svakheter. Imidlertid har jeg dokumentert en rekke interessante trekk ved kommunikasjonen. Blant annet illustreres motsetningene blant oppfatningene hos dem som jobber med Styrkeregisteret, i at det kommer konkrete eksempler på at både rapportene er tidvis for optimistiske, eller for pessimistiske, med beskrivelser om hvorfor det kan være slik. Jeg presiserer også gjennom denne oppgaven hva vi må være forsiktige med å anta basert på Styrkeregisteret og de påfølgende produktene (slik som Forsvarets årsrapport) og tror at jeg med det bidrar med viktig innsikt, ikke minst fordi jeg tror at slik informasjon sjelden gjøres tilgjengelig utenfor lukkede rom med forsvarsekspertene. I sum håper jeg konkret å bidra til en bedre rapportering, men også mer generelt til en økt forståelse for rapporteringssystemer som ledelses- og styringsverktøy generelt.

Innholdsfortegnelse

FORORD	iii
SAMMENDRAG	iv
1 Innledning.....	1
1.1 Problemstilling	3
1.2 Presentasjon av organisasjonen.....	4
1.3 Avgrensninger og avklaringer.....	5
1.4 Oppgavens oppbygning.....	6
2 Teori	8
2.1 Perspektiv på organisasjoner	8
2.2 Kunnskapsoverføring.....	9
2.3 Translasjonsteoretisk perspektiv	11
2.4 Translatørene og oversettelsesprosessen	11
2.4.1 Dekontekstualisering.....	12
2.4.2 Kontekstualisering.....	13
2.5 Egenskaper ved kunnskapen, oversetteren og hindringene	14
2.5.1 Oversettelsesmodus.....	14
2.5.2 Knowledge Flow Barriers / kunnskapsflytbarrierer	18
2.6 Oppsummert	19
3 Metode.....	20
3.1 Fremgangsmåte.....	20
3.2 Kilder	21
3.3 Intervjustrategi og overordnede spørsmål som ønskes besvart i intervjuet.....	24
3.4 Utvelgelse av informanter.....	25
3.5 Validitet og relabilitet.....	26

4	Empiri og analyse	27
4.1	Delspørsmål A – Hva handler selve rapporteringen om?	28
4.1.1	Bakgrunn	28
4.1.2	Visjon	28
4.1.3	Organisering	29
4.1.4	Organisatorisk sammenheng og begrensninger	29
4.1.5	Begreper og måleparametere	30
4.1.6	Anvendelse	31
4.1.7	Luftforsvaret spesifikt	33
4.1.8	Forventningsavklaring	35
4.2	Kategorisering av empiri	37
4.2.1	Delspørsmål B – Hva er intensjonen med styrkerapporteringen?	38
4.2.2	Delspørsmål C - Hva skjer når rapportene utarbeides?	43
4.2.3	Delspørsmål D – Hva skjer når rapportene tas i bruk?	49
5	Oppsummering	54
6	Referanser	57

Figurliste

Figur 1 – Modell av trinnene i rapporteringsprosessens hierarki	7
---	---

Vedlegg:

A. Oversikt over forkortelser

1 Innledning

En gammel første-mai-parole lyder: *Tenk hvis det ble krig – og ingen kom?*

Gjennom historien har vi sett en del eksempler på at fienden tross alt kommer, om det er som en enkelt terrorist (angrepet på Norge 22. Juli 2011), invasjon fra en nær nabo (Tysklands invasjon 9. April 1940) eller overgrep mot medmennesker i andre land (opprøret i Libya våren 2011). Øverst på listen over Forsvarets hovedoppgaver står det: *Utgjøre en krigsforebyggende terskel med basis i NATO-medlemskapet (Stortingsproposisjon 73 S 2011-2012 s. 14-15)*.¹ Terskelen ligger i at Forsvaret skal fremstå med en troverdig motstand mot potensielle fiender, forebyggende og avskrekkende ved å virke overbevisende. Dette skjer ved å ta i bruk operative avdelinger som verktøy for å løse et sett med operasjonaliserte oppdrag. Forsvaret skal ved behov være klare å møte fienden med en god reaksjonsevne, nettopp slik russiske fly tester Norges evne daglig. Ved å fly langs grensen til norsk luftrom med militære fly testes den faktiske evnen til å møte en potensiell trussel med *Quick Reaction Alert (QRA)* (som lest i VG 2014-12-11: *Her flyr russisk spionfly ved norskekysten*). Selv om den faktiske kapasitet (omfang) og kapabilitet (evne) som finnes neppe kan testes fullt ut uten en krig, ønsker både potensielle fiender å få svar på det samme spørsmålet – om Forsvaret klarer å stille opp når det gjelder.

Politikere og forsvarsledelsen stiller dette spørsmålet jevnlig (*forsvarssjefens tale til Oslo Militære Samfund, 2015-01-12*). Det er mange ledd som må fungere sammen for at Forsvaret skal kunne fungere krigsforebyggende og holde den ønskede daglige beredskapen til å møte potensielle fiender så raskt som det er ønskelig, og med dette opprettholde nivået Forsvaret kaller *beredskapsklart*.

Avdelingenes faktiske status diskuteres kontinuerlig, ikke bare i media og interessegrupper i befolkningen, men også blant de militært ansatte. Når det så samles informasjon systematisk for å kartlegge forsvarsevnen til de ulike militære avdelingene, gjennom den lange kommandokjeden i det militære hierarkiet, så kan lett usikkerhet oppstå. Hva er

---

¹ Hovedoppgavene til Forsvaret listes også i kapittel 1.2 i denne oppgaven.

egentlig realiteten? I denne oppgaven vil jeg derfor se nærmere på hvordan Forsvarssjefen (gjennom Forsvarsstabens operasjonsavdeling, FST-O) samler og bruker informasjon om evne til oppdragsløsning i Luftforsvaret gjennom bruk av det såkalte Styrkeregisteret, og hva som følger med den.

I Styrkeregisteret ligger en rutine for innsending av informasjon ved at hver forsvarsgren, deriblant Luftforsvaret, fyller ut et skjema og sender inn månedlig til FST-O. Hensikten er å formidle hvorvidt forsvarsgrenen opprettholder nivået «BEREDSKAPSKLAR» (den definerte beredskap som skal opprettholdes), og har forutsetningene til å bygge seg videre opp til å kunne utføre operasjoner innenfor gitte tider (oppnå nivået «KLAR»). FST-O setter det sammen som presentasjoner for beslutningstakerne – i første rekke Forsvarssjefen, dernest – i biprodukter som Forsvarssjefen leverer – for de politiske myndighetene. Gjennom hele 2014 ble samme mal på rapporteringsskjema for Styrkeregisteret benyttet og Luftforsvaret opprettholdt samme metode, noe jeg mener egner seg godt som avgrensning for en casestudie.²

Jeg vil undersøke hvordan Styrkeregisteret er tenkt å fungere med den rapporteringsmalen som blir benyttet. Deretter vil jeg undersøke hvordan informasjonen faktisk brukes og oppleves i bruk, blant rapportens sendere og mottakere på de ulike nivåene, og så drøfte hvorvidt dette fungerer etter intensjonen sett i lys av en teori om kunnskapsoverføring. Jeg opplever dette som viktig, når etaten og Forsvarsdepartementet trenger å vite hva som er tilgjengelig av de forskjellige luftmilitære kapasiteter. Dersom politikere må ta beslutninger om de skal for eksempel sende jagerfly til Kreta for å delta i operasjon Odyssey Dawn (eksempel fra 2011), bør de vite om de har tilstrekkelig kapasitet igjen i Norge til å drive "Quick Reaction Alert", eller håndtere andre situasjoner som faller inn under primæroppdraget med forsvar av Norge. Da vil det være viktig at myndighetene får et mest mulig realistisk bilde av det som er materiellsituasjonen og beredskapen for øvrig. Kanskje nye investeringer bør gjøres? Hvis jagerflyene har sprekkdannelser som setter dem ut av

---

² Informasjonssikkerhet: Skjema for styrkerapportering i sin helhet er gradert som BEGRENSET informasjon, og utfylte rapporteringsskjema er gradert KONFIDENSIELT. Denne oppgaven er UGRADERT og jeg kan derfor verken gjengi tomme eller utfylte skjema, men vil likevel drøfte systemet basert på intervju som er UGRADERT.

stand til å fly, eller ikke vil kunne få tilstrekkelige forsyninger i nær fremtid, anser jeg at det må være viktig informasjon i denne sammenhengen. Jeg opplever at det er politisk interesse for dette temaet ved at Forsvarsministeren gjennom sine to siste nyttårstaler i Oslo Militære Samfund har understreket behovet for reaksjonsevne og utholdenhet i forsvarsstrukturen, og gitt oppdrag til Forsvarssjefen om å utarbeide et militærfaglig råd (FMR) (OMS:1).

Resultatet bør kunne si noe om hvordan man bør forholde seg til informasjonen som produseres gjennom rapporteringen, og gi noen innspill til hva som eventuelt kan gjøres annerledes i prosessen, og dermed hvordan man kan oppnå et bedre beslutningsgrunnlag om bruk av luftmakt. Satt på spissen kan det tenkes å utgjøre et bidrag til å vinne en strid, ved at ressursene lettere kan disponeres der de gjør mest nytte, og at ressursene som er tilgjengelig lever opp til den standard som det faktisk er rapportert om.

1.1 Problemstilling

Med utgangspunkt i beskrivelsen av den tematiske inngangen over har jeg endt opp med følgende konkretisering av overordnet problemstilling:

Fungerer styrkerapporteringen av Luftforsvaret etter intensjonen?

Dette er altså interessant, da det nedlegges et stort arbeid hvert år i å kartlegge og videreutvikle forsvarsevnen gjennom styrkerapportering og påfølgende tiltak. Forsvarsevnen kan være helt avgjørende for utfallet av en potensiell krise eller krig.

For å ytterligere presisere min inngang her så har jeg valgt å operasjonalisere den overordnede problemstillingen i underspørsmål:

- A.** Hva handler selve rapporteringen om?
- B.** Hva er intensjonen med rapporteringen?
- C.** Hva skjer når rapportene utarbeides?
- D.** Hva skjer når rapportene tas i bruk?

1.2 Presentasjon av organisasjonen

Mitt utgangspunkt er at jeg ser på Forsvarets organisering og samler empiri ved å snakke med aktører som er involvert i Styrkeregisteret. Her gir jeg en kort introduksjon til organisasjonen for å gi grunnlag for å forstå analysen. Jeg fikk mer informasjon om Styrkeregisteret da jeg møtte Forsvarsstaben ved informant M1, dette kommer i kapittel 4.1.

Forsvaret er satt til å løse et sett med oppgaver for innbyggerne i Norge. Innbyggerne finansierer Forsvarets aktivitet gjennom skattebetaling, og får beskyttelse tilbake. Vi kan kalle en samfunnskontrakt med gjensidige forpliktelser mellom innbyggerne (finansiering) og Forsvaret representert ved Forsvarssjefen (løse oppgavene). Oppgavene dreier seg i hovedsak om å være klar for å løse oppdukkende situasjoner av sikkerhetspolitisk art, altså å opprettholde en viss *beredskap* for å ivareta innbyggernes interesser i samfunnsikkerhet med bruk av militære enheter i operasjoner. Dette er utskilt som Forsvarets 9 hovedoppgaver, og gir utgangspunktet for å definere Forsvarets beredskap (*Stortingsproposisjon 73 S 2011-2012 s. 14-15*).

1. Utgjøre en krigsforebyggende terskel med basis i Nato-medlemskapet
2. Forsvare Norge og allierte mot alvorlige trusler, anslag og angrep, innenfor rammen av Natos kollektive forsvar
3. Avverge og håndtere episoder og sikkerhetspolitiske kriser med nasjonale ressurser, herunder legge til rette for alliert engasjement om nødvendig
4. Sikre et nasjonalt beslutningsgrunnlag gjennom tidsmessig overvåking og etterretning
5. Hevde norsk suverenitet og suverene rettigheter
6. Ivareta myndighetsutøvelse på avgrensede områder
7. Delta i flernasjonalt krisehåndtering, herunder fredsstøttende operasjoner
8. Bidra til internasjonalt samarbeid på det forsvars- og sikkerhetspolitiske området
9. Bidra til ivaretagelse av samfunnsikkerhet og andre sentrale samfunnsoppgaver

Det vil kontinuerlig være interesse for Forsvarssjefen å sjekke at etaten er i stand til å innfri disse forventningene, og videre – i et noe mindre detaljert omfang – å bevise det for politikerne som representerer oppdragsgiveren (innbyggerne). Alternativt må politikerne overbevises om at det må gjøres vedtak for å få forutsetningene og evnen til å stemme bedre overens, som kan være i form av for eksempel redusert ambisjon, økt tildeling i driftsmidler, investering i kapasitet, eller geografisk omstilling. Forsvarssjefens virksomhetsplan har avvik som er godkjent fra Forsvarsdepartementet.

Forsvarssjefen (FSJ) snur seg til blant andre Generalinspektøren for Luftforsvaret (GIL) og de andre styrkeprodusentene, og gir dem oppgaver som skal best mulig forberede dem til å levere ferdigproduserte avdelinger til operasjoner. Noen av disse operasjonene skjer daglig, slik som overvåkning med maritime patruljefly, eller søk- og redningsoperasjoner med helikopter. Andre, mer offensive operasjoner skjer sjeldnere, i mer krigslignende scenario slik som bombing i Libya under operasjonene Odyssey Dawn og Unified Protector.

Flere detaljer som handler mer spesifikt om styrkerapportering finnes i kapittel 4.1.

1.3 Avgrensninger og avklaringer

Oppgaven tar for seg hvordan Forsvarssjefen ved hjelp av Styrkeregisteret samler informasjon om beredskapen til de militære styrkene, med vekt på Luftforsvaret. Her betraktes styrkerapporteringssystemet slik det var gjennom hele 2014. Selv om jeg har til hensikt å illustrere Styrkeregisteret slik det fremstår i skrivende stund, er dette kalenderåret som jeg avgrenser selve undersøkelsen til.

Luftmilitære enheter avgis primært til Forsvarets Operative Hovedkvarter i øvelser og operasjoner. Enkelte avdelinger deltar i operasjoner daglig, mens andre gjør det svært sjelden. Styrkeproduksjonen (prosessen som skal gjøre avdelingen klar til innsats) og den faglige forankringen ligger likevel i Luftforsvaret, så avdelingene vil i denne oppgaven omtales som "Luftforsvarets avdelinger".

Dette er en enkelt casestudie der jeg har forsøkt å beskrive en del av virkeligheten ut fra de data jeg har samlet inn. Som redskap for analyse er det teoretiske betraktninger om kunnskapsoverføringsprosesser som anvendes. Her står som nevnt i sammendraget den såkalte translasjonsteoretiske tilnærmingen i organisasjonsteorien sentralt (Røvik 2007).

Avklaringer om validitet og relabilitet, og med dette, svakheter ved oppgaven finnes i metodekapittelet.

Mens potensielle fiender leter etter informasjon om svakheter i Forsvaret, ønsker media og andre stadig mer innsyn i den offentlige etaten. Denne studien står for mye av det som kalles meroffentlighet, i at den deler informasjon om saker som normalt ikke deles. Jeg har

avklart med Forsvarsstabens operasjonsavdeling som leder driften av Styrkeregisteret at jeg kan drøfte registeret generelt i en ugradert oppgave, så lenge spesifikke data som angir stridsevnen ikke kommer til syne. Med hver informant har jeg avklart at intervjuene kun skal inneholde ugradert informasjon. Systemet for styrkerapportering er det som er i fokus i oppgaven. Likevel, av hensyn til informasjonssikkerheten kan jeg ikke dele alt. Derfor er det ikke med eksempler på rapporter eller det utfylte rapportskjema i sin helhet. I denne oppgaven er det i stedet lagt vekt på inntrykkene som informantene deler i intervju, der de selv har stått for en vurdering av hva som kan deles, i tillegg til min egen. Jeg oppfatter ikke at dette kommer til hinder for å skaffe svar på problemstillingen.

Intervjuene bærer preg av at jeg først fokuserte mye på situasjonsbevissthet som teoretisk utgangspunkt (Endsley 1995), og senere valgte å fokusere oppgaven på kunnskapsoverføring. Dette er et resultat av min egen læring underveis i arbeidet med oppgaven. Situasjonsbevissthet ble valgt bort hovedsakelig fordi rapporteringsprosessen ikke har noen "fasit" som man kan sammenligne informantenes bevissthet mot, slik man normalt kan i andre sammenhenger der situasjonsbevissthetsteori benyttes. Det finnes presumptivt ikke noe "laboratorium" der vi kan teste Styrkeregisteret, og situasjonsbevisstheten kan ikke måles fordi faktum – rapportens innhold – alltid kan diskuteres. Situasjonsbevisstheten kan dermed ikke måles. Derimot er det mulig å sammenligne budskap på ulike nivå i rapporteringen, og hva som skjer underveis, noe som gjør at teori om kunnskapsoverføring og især translasjonsteori blir relevant å ta i bruk. Intervjuene ble utført før denne avklaringen fant sted, men empirien gir fortsatt noen svar som åpner for bruk av teori om kunnskapsoverføring. Ved å jobbe mer målrettet mot dette fra starten er det nok mulig å finne mer.

1.4 Oppgavens oppbygning

Jeg vil åpne med å innlede om organisasjonsteorien og forskningstradisjonen som det faller inn under, med noen hovedperspektiver. Innenfor dette vil jeg fokusere på kunnskapsoverføring, siden rapportering i Styrkeregisteret handler om å overføre kunnskap om tilstanden i de operative avdelingene.

Deretter går jeg inn på oversettelsen som skjer når kunnskapen skal overføres fra ett miljø til et annet gjennom rapporteringen, og gjør rede for et sett med begreper og kategorier som senere operasjonaliseres i min analyse av empirien. Her presenterer jeg oversettelsesprosessen, og oversettelsesmodus og tilhørende regler som jeg benytter i analysekapittelet. Jeg gjør også rede for det som kalles kunnskapsflytbarrierer. Med dette håper jeg å gi leseren innsikt i hvordan jeg forklarer det som jeg har funnet ut om Styrkeregisteret.

Jeg forsøker deretter å svare på problemstillingen gjennom å analysere empirien i perspektivet fra teori om kunnskapsoverføring, strukturert etter underspørsmålene nevnt i kapittel 1.1. Disse bør leses i rekkefølge. En utdypende forklaring på hva Styrkeregisteret er og hvordan det fungerer, kommer først i kapittel 4.1. Dette er lagt vekt for å gi en god forståelse for systemet det er snakk om før det analyseres videre, men inneholder også relevante empiriske funn som analyseres. I resten av kapittel 4 kommer en analyse av mine empiriske funn om intensjoner hos aktørene, oversettelsen på sendersiden, og effekten på mottakersiden. Oppgaven oppsummeres til slutt i kapittel 5.

2 Teori

Jeg vil her gå gjennom det teoretiske fundamentet for min oppgave.

Translasjonsteorien er en del av den ny-institusjonelle forskningstradisjonen i organisasjonsforskning. For å gi mer forståelse om hva jeg studerer i denne oppgaven finner jeg det relevant å åpne med en generell beskrivelse av perspektivene i faget og hvordan casestudien passer inn i dette.

Innenfor disse perspektivene velger jeg å bruke Røviks teori om kunnskapsoverføring (Røvik, 2007 og 2015). Kunnskapsoverføring betraktes som en arena for oversettelse der budskapet påvirkes av hvordan oversetteren arbeider. Røvik deler inn denne prosessen i dekontekstualisering og kontekstualisering. Jeg vil kort redegjøre for hvilke modi og de tilhørende oversettelsesregler som anvendes av aktørene som oversetter budskapet, og gjennomgå ulike egenskaper ved kunnskapen som skal overføres. Modi og begrep herfra vil jeg med dette operasjonalisere som verktøy for min analyse.

2.1 Perspektiv på organisasjoner

En innledning avklaring når man skal diskutere fenomener i organisasjoner er hvorvidt man har et rasjonelt, naturlig eller åpent perspektiv på organisasjonen (Jacobsen og Thorsvik, 2007: 169). Det rasjonelle perspektivet er et barn av ingeniørene og den industrielle revolusjon, med underkategorier som *Taylorismen*, der alt kan bestemmes og inndeles absolutt (ibid., s. 170). Disse klassiske, rasjonelle forklaringsmodellene for organisasjoner blir imidlertid for enkle fordi det naturlige perspektivet med vekt på menneskene i prosessen utelates. De menneskelige sidene ved arbeidet, hvordan individet påvirker budskapet i en oversettelse, er en tilnærming som jeg finner interessant og relevant for å finne svar på problemstillingen. Hvordan aktører utenfor organisasjonen innvirker står sentralt i det åpne perspektivet. Dette utgangspunktet aktualiserer bruken av translasjonsteori, der vi ser på hva som påvirker oversetteren. Selv om hovedinntrykket mitt er at det rasjonelle perspektivet er det tydeligste blant aktørene, oppfatter jeg at forhold som kan falle inn

under alle disse tre perspektivene blir avgjørende for å forstå min casestudie. Her forstås organisasjoner som noe langt mer komplekst enn hva tilfellet er med de rene rasjonelle inngangene. At organisasjoner preges av elementer fra det naturlige og det åpne perspektivet betyr at de ikke bare er instrumentelle i en ren mekanisk forstand, men også at de kan preges av mål- og middelkonflikter og at de hele tiden må forholde seg til ulike typer forventninger og krav fra omgivelsene. Dette mener jeg også er tilfellet med Forsvaret.

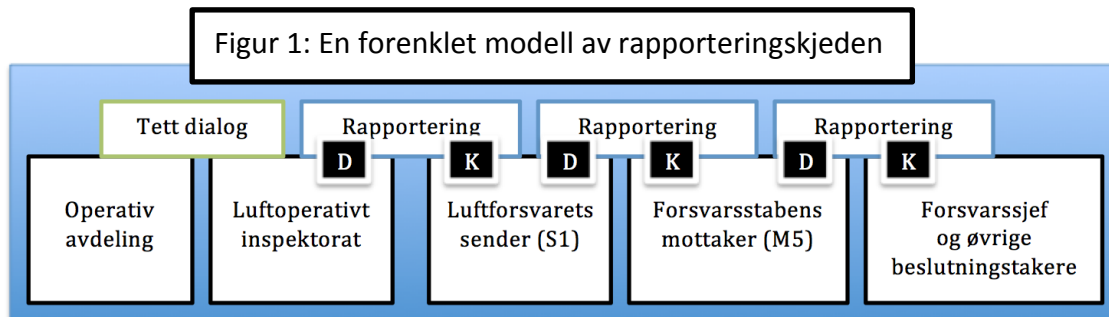
2.2 Kunnskapsoverføring

Røvik (2007) peker på at mobilisering av kunnskap i organisasjoner kan føre til konkurransefortrinn. Dette leder tankene fort inn på private bedrifter. Imidlertid vil jeg presisere at Forsvaret kan betraktes å være i konkurranse selv som statlig monopolist, i konkurranse med de makter vi finner antydninger til i Forsvarets hovedoppgaver – fiendtlige stater og organisasjoner, og sågar naturkreftene. Ved å mobilisere sin kunnskap og øke sin effektivitet i å utnytte ressursene som finnes i (og bør tilføres til) de operative avdelingene, øker Forsvaret sin konkurranseevne mot disse ”motstanderne”.

Røvik (2007: 265) skiller mellom utbringning og uthenting når kunnskap skal overføres. Uthenting er en prosess der en ekstern aktør forsøker å ta med seg kunnskap fra en organisasjon til en annen. I min oppgave, med rapportering som case, er utbringning det sentrale, fordi de som sender rapporter fra sine avdelinger og fagmiljø er interne aktører. De kan anses som utbringere av kunnskap i disse omgivelsene. Det som skiller utbringere fra uthentere er at utbringeren kjenner praksisen fra den delen av organisasjonen der den utføres.

Kunnskapsoverføring defineres som prosessen der en enhet påvirkes av en annen enhets opplevelse (ibid., s. 150). Kunnskapsoverføring skjer ved at mennesker overfører kunnskap fra en kilde til en mottaker. Det vektlegges at dette må gjøres av mennesker – translatører (også kalt oversettere), at en viss form for *oversettelse* alltid vil finne sted, og at både metode og resultat kan variere stort. Selv om man ikke nødvendigvis er spesielt bevisst på oversettelsen, har den i seg viktige beslutninger som påvirker resultatet. Prosessen deles opp i to, dekontekstualisering og kontekstualisering, og begge deler skjer i prinsippet i hvert ledd rapporten er innom. Jeg bruker en forenklet modell av rapporteringen i Styrkeregisteret

som oppsummeres i figur 1. Merk: Jeg lager et skille mellom sendersiden og mottakersiden. S1 og M5 viser til henholdsvis sender 1 og mottaker 5 som finnes i informantregisteret (kapittel 3.2).

Rapporteringen er "dessverre" ikke så enkel at det er en sender og en mottaker. Formelt sett er det som nevnt Generalinspektøren for Luftforsvaret som sender rapport til Forsvarssjefen, mens det i praksis er en rekke ledd som utgjør denne rapporteringskjeden. Jeg har merket de stedene der jeg mener at i det translasjonsteoretiske perspektivet skjer en dekontekstualisering og en kontekstualisering med henholdsvis D og K i figuren. Disse delprosessene i rapporteringen er det senderen som står for. Eksempelvis står S1 for oversettelsen og dermed både dekontekstualiseringen og kontekstualiseringen i rapporten som går til M5. Merk at den operative avdelingen er ført opp med en "tett dialog" med inspektoratet, dette henger sammen med at rapporten først skrives i inspektoratet, som er bemannet med personell som har erfaringer fra slike avdelinger og derfor typisk tar del i kildepråket og konteksten som den operative avdelingen har. Det må presiseres at dette er en forenkling av det som skjer, og at det vil kunne utpekes unntak og andre måter å fremstille det på. For forståelsen som behøves i bruk av denne oppgaven mener jeg figuren likevel er tilstrekkelig.

Det må tilføyes en ytterligere forklaring på grunn av enkelheten i figur 1, for å gi et riktig bilde av omfanget i rapporteringen. Det er om lag 250 operative avdelinger som danner grunnlag for rapportene i hele Forsvaret. I Luftforsvaret er det om lag 10 involverte personer i Luftoperativt inspektorat som utarbeider de første rapportene i tett dialog med de operative avdelingene, og det er om lag 25 personer i Forsvarsstaben involvert i arbeidet

med rapportene. Hvert nivå har altså flere enheter under seg enn den ene som er gjengitt i figur 1.

2.3 Translasjonsteoretisk perspektiv

Sentralt for min oppgave er at jeg betrakter rapporteringen i Styrkeregisteret som en form for kunnskapsoverføring, der kunnskap om beredskapen til avdelingen (tilstanden, med tanke på muligheten til å bidra i operasjoner) skal overføres fra sendersiden (som har sitt daglige virke i organisatorisk, faglig og fysisk nærhet til avdelingen) til mottakersiden (som er sentralisert og får helhetsinntrykk fra rapportene). For meg blir det dermed naturlig å ta i bruk et translasjonsteoretisk perspektiv slik det beskrives av Røvik (2007, 2015).

Det translasjonsteoretiske perspektivet benyttes ofte om overføring av organisasjonsideer. Fokuset i Styrkeregisteret dreier seg om å frembringe kunnskap om avdelingens tilstand. Jeg mener at det translasjonsteoretiske perspektivet vil være nyttig å anvende her fordi det vektlegges både dekontekstualisering og kontekstualisering, samt at en rekke begreper fra teorien virker anvendbare og hensiktsmessige når Styrkeregisteret skal beskrives.

Jeg vil derfor gjengi det fra translasjonsteorien som jeg oppfatter som relevant for min drøfting av empiri.

2.4 Translatørene og oversettelsesprosessen

Styrkeregisteret er i likhet med enhver form for rapportering, en form for kunnskapsoverføring. Man ønsker i bunn og grunn å overføre kunnskap om noe fra et sted i organisasjonen til et annet sted. Kunnskapsoverføring som begrep er mer enn kommunikasjon fordi det tar med seg kompleksiteten i at mottakeren skal kunne ta i bruk ny kunnskap når prosessen er gjennomført.

Røviks (2007) teori mener jeg kan anvendes på det meste når det kommer til hvordan kunnskapsoverføring skjer. Jeg ønsker å benytte den for å analysere på hva som skjer under rapportering, slik at jeg kan beskrive hvordan Styrkeregisteret samles og benyttes videre, inkludert hvordan det forstås på mottakersiden. Dette er sentralt for meg når jeg skal finne svar på problemstillingen.

Den faste rapporteringsprosessen enkel, men budskapet kan inneholde mer komplekse "ideer", som behovet for å iverksette målrettede tiltak for å rette på status, eller kommunisere en spesifikk måloppnåelse som kan sees i sammenheng med andre avdelingens resultater, og resultatene over tid. Jeg mener at rapportene med dette er innfløkte og fordrer bruk av teori om kunnskapsoverføring.

Styrkeregisteret kan betraktes som et styringsverktøy som skal informere konkret om Luftforsvarets evne til å løse sine oppdrag. Styrkeregisteret består av mange rapporter som oppstår i det vi kan kalle for en bestemt kontekst, nemlig avdelingens lokale miljø. Styrkeregisteret tar form gjennom et språk skapt i en bestemt situasjon. Røvik (2007:260) benevner dette blant annet som en form for kildespråk. Kildespråket formes av aktører som har konkret kunnskap om tilstanden til avdelingene det skal rapporteres om. Språket som tar form og fester seg i rapporten skal altså speile realitetene på en så god måte som mulig. Dette skjer altså innenfor rammene av en spesiell kontekst. Men denne konteksten har et innhold som ikke skal forbli i bare denne ene konteksten. Innholdet skal gjennomgå det Røvik benevner som en dekontekstualisering (ibid.). Dette kommer konkret til uttrykk ved at mottakerorganisasjonen bearbeider rapportene til sammendrag – Forsvarssjefen ser ikke på de enkelte rapportene fra avdelingene, bare oppsummeringene. Dermed får også de som har et ansvar for å forme kildespråket en rolle som utbringere. De vet at det de rapporterer om skal leses, tolkes og forstås av mottakeren. Imidlertid er budskapet komplekst, for det handler om hvordan menneskene, oppdragene og materiellet skal fungere sammen til å levere et konkret operativt produkt. Rapporteringen er derfor krevende å gjøre rett. Dette er et poeng som kan illustreres med følgende sitat:

"Interactions among people, tasks and tools, are least likely to fit the new context, and hence are the most difficult to transfer" (Argote and Ingram, 2000: s. 160).

2.4.1 Dekontekstualisering

Dekontekstualisering er en viktig første del av prosessen med oversettelse fra ett miljø til et annet, og anvendes som en felles betegnelse på tilfeller der en praksis og/eller en allerede språksatt idé identifiseres i bestemte organisasjoner og/eller felt, og forsøkes tatt ut av

denne sammenhengen og omformet, med det formål å bli overført til andre organisasjoner (Røvik 2007: 260-292). Dette er med andre ord første ledd i en prosess fra kilden til mottakeren. Merk at Røvik og andre vektlegger oversettelse av ideer, mens jeg her fokuserer på oversettelse av budskapet i styrkerapportering. Det fremheves at oversetteren ofte arbeider med kildespråket (slik det formidles i kilden det oversettes fra) og målspråket (slik man kommuniserer i mottakerenheten samtidig). I Styrkeregisteret er dekontekstualiseringen en fast prosess der de samme miljøene skriver hver måned med formål om å nå frem til samme mottakerenhet. Det ligner dermed på det som beskrives som "tradisjonell oversettelse" av språk (ibid.), som gjennomføres av en og samme person det meste av tiden. For denne oppgaven er det imidlertid spesielt at vi betrakter rapportering som går gjennom flere ledd, slik at man kan hevde at en viss dekontekstualisering skjer hver gang rapporten passerer gjennom et nytt ledd i hierarkiet på vei mot Forsvarssjefen, i ledd som er gradvis lengre unna den opprinnelige kilden, og som bekles av stadig fjernere koplet til kildemiljøet og deres språk.

2.4.2 Kontekstualisering

Kontekstualisering skjer når kunnskapen bearbeides for å kunne anvendes hos mottakeren. I rapporteringen skjer dette når rapport fra senderen kommer frem og skal tolkes – utbringeren (senderen) er ikke til stede her (selv om det praktiseres kontrollspørsmål). Mottakeren benytter informasjonen som denne tolker seg frem til, i de videre oppsummeringene og anbefalingene som følger gjennomgangen av mange rapporter. I denne prosessen er det ulike tilnærminger akkurat som i dekontekstualiseringen, som gir sitt utslag i resultatet. Hva velger man å se bort fra, for eksempel? Hva betyr det for resultatet? I kontekstualiseringen blir også oversettelsesmodus innvirkende, uansett om disse er resultatet av et bevisst valg eller ikke. Disse forholdene spiller inn på resultatet av kunnskapsoverføringen, og dermed hva slags informasjon Forsvarssjefen og politikerne får som beslutningsgrunnlag.

Merk at kontekstualisering skjer hver gang rapporten når et nytt nivå, slik det er fremhevet i figur 1.

2.5 Egenskaper ved kunnskapen, oversetteren og hindringene

Jeg ønsker å sette begrep på de ulike elementene i prosessen med kunnskapsoverføring, med kategorier og begreper for det som skjer i form av modi, regler, egenskaper ved kunnskapen som skal formidles. Holmes (1972: 72) plasserer denne tilnærmingen i det han kaller "process-oriented descriptive translation studies".

Når translasjonen skjer, er det viktig å være oppmerksom på de ulike egenskapene som kjennetegner kunnskapen som formidles for å forstå utfallet.

Egenskaper ved kunnskap som påvirker hvor overførbart den er (Røvik 2007:279, 2015):

- Eksplisitet. Eksplisitering er at informasjon som er implisitt, uttalt og sågar utydelig i "originalen", blir gjort tydelig og eksplisitt i den oversatte versjonen. Er det mulig å enkelt sette ord på alle sidene av det som skal formidles? I så fall er det eksplisitt, og enkelt å overføre. Taus kunnskap er det motsatte av eksplisitt kunnskap og er vanskelig å formidle. Eksplisiteringshypotesen sier at oversettelser vanligvis er langt mer tydelige og eksplisitte enn originalen.
- Kompleksitet – hvor sammensatt budskapet er med faktorer som teknologi, mennesker og spesialisert kompetanse. Med kompleks teknologi, mange involverte personer og en krevende kompetansebygging, gjør dette at budskapet blir komplekst og bidrar til at det er kunnskap som vanskelig lar seg overføre. En tydelig relasjon mellom årsak og virkning bidrar også til å redusere kompleksiteten i budskapet.
- Innvevdhet – hvor mange forutsetninger i omgivelsene som er involvert i aktiviteten det dreier seg om. Der det foreligger mange aktuelle forutsetninger i omgivelsene for at det som skal formidles skal skje, er det en høy innvevdhet som bidrar til at det er kunnskap som vanskelig lar seg overføre.

2.5.1 Oversettelsesmodus

Røvik (2015) beskriver ulike modi som vi kan tolke at oversetteren er i, avhengig av hvordan informasjonen bearbeides i oversettelsen. Det presenteres et sett med oversettelsesregler som hører inn under disse modi. For eksempel kan ordet "mugg" ha en positiv betydning for en som driver med blåskimmelost, og negativ betydning for en som driver med

byggningsvedlikehold, selv om nøyaktig samme ord benyttes. Hensyn til konteksten er viktig i oversettelsesprosessen.

Vi skal se at i min casestudie som omhandler månedlig rapportering, er det relativt mye kontinuitet i hvem som er mottaker og sendere, noe som forenkler kontekstualiseringsprosessen for senderen (med den samme mottakeren hver gang, kan senderen legge opp en rutine for å skrive slik det ble forstått sist). Det er imidlertid flere ledd som budskapet skal gjennom, og i hvert av disse skjer en viss grad av oversettelse med sine modi, fra skvadronssjef (laveste nivå i rapportering) opp til Forsvarssjefen – altså ”opp i hierarkiet” som synes i figur 1. Siden det er månedlige rapporter med tidvis liten variasjon fra måned til måned, vil jeg presisere at slike modus først og fremst blir gjeldende når man skal oversette for å levere oppover i hierarkiet. Modi i oversettelsen kan utpekes når vi ser på hvordan oversetteren behandler informasjonen fra ”originalen” eller kilden i arbeidet med å rapportere til høyere nivå i organisasjonen. Jeg vil dog samtidig argumentere for at en viss grad av oversettelse gjøres gjeldende når man gjenbraker mye av forrige rapporteringsperiodes formuleringer til å produsere en ny rapport med lignende status.

Jeg operasjonaliserer disse modi når jeg analyserer kunnskapsoverføringsprosessen i Styrkeregisteret (kap 4). Dette gjøres ved at jeg analyserer med bruk av begrepene og prosessen med dekontekstualisering og kontekstualisering. Jeg samler data ved intervju med aktører på de ulike nivåene i rapporteringskjeden fra operativ avdeling opp til Forsvarsstaben. For hvert nivå i rapporteringskjeden samles det et stort antall rapporter som må videreformidles med en totalvurdering som må være kortere av hensyn til omfang. Derfor kan ikke kopiering være den eneste oversettelsesregelen – det ville bli for omfattende, forsvarssjefen ikke har tid til å gå gjennom alle detaljer om alle avdelinger. Det vesentligste må videreformidles, resten fratrekkes. I hvert ledd skjer det dermed en oversettelse når hovedinntrykket skal formidles, og effekten av dette tror jeg har en innvirkning på forståelsen på mottakersiden.

Her følger en kort oppsummert gjennomgang av modi ut fra beskrivelsen fra Røvik (2007, 2015).

2.5.1.1 Reproduksjon

Reproduksjon er en tilbøyelighet til å gjenskape så nøyaktig som mulig systematisk gjengivelse av tidligere budskap. Det regnes ofte som en banalt enkel metode, men er ikke uten fallgruver. Det er viktig å skille det ut som et eget modus når vi skal skape oversikt over mulighetene i oversettelsesprosessen.

“...i praksis forsøke å gjengi og gjenskape så nøyaktig som mulig når det oversettes mellom ulike kontekster” (Røvik 2007: 308)

→ Regel: Kopiering

Kopiering identifiseres ofte som “klipp-og-lim”-metoden. Kopiering gjør ikke noe med lengden på innholdet. Det kan spare tid, men bærer med seg en risiko for å gi galt budskap om ikke det som kopieres passer. I det translasjonsteoretiske perspektivet oppfatter jeg at kopiering kun bør benyttes der hvor mottakeren antas å kunne danne seg en hensiktsmessig oppfatning av den samme formuleringen eller om en annen bør benyttes (og dermed noe vi tolker som bruk av en annen oversettelsesregel).

2.5.1.2 Modifisering

Bevisst balansering mellom justering av innholdet og kopiering kalles modifiserende modus. Her bearbeider oversetteren budskapet og tilpasser det aktivt til mottakerens behov. (Røvik 2007:312)

→ Regel: Addisjon

Oversetteren modifiserer budskapet ved å legge til elementer. Dette skjer ved eksplisifisering (gjøre budskapet mer eksplisitt), og kombinerings med eksisterende materiale. Dette kan tilføre kvalitet og skape forståelse, men er ressurskrevende å utføre. Addisjon øker lengden på budskapet som skal formidles, noe det ikke alltid er rom for.

→ Regel: Fratrekking

Oversetteren modifierer budskapet ved å trekke fra elementer. Dette skjer ved implisering av budskapet, altså å fjerne forklaringer som regnes som overflødige for disse antas å være kjent på grunn av mottakers kunnskap eller formatet som benyttes. Dette fordrer god kjennskap til mottakeren. Fratrekking korter ned og forenkler budskapet, og kan være nødvendig av plasshensyn. Det medfører en risiko for å utelate vesentlige deler og er krevende å gjøre rett.

2.5.1.3 Radikalt

Radikalt modus slår inn når oversetteren ønsker å bevisst omgjøre innholdet. Dette benyttes ved nye tilstander, når noe nytt skal beskrives og forklares og man ønsker å gjøre dette ved å supplere med eksempler fra andre steder, især når det er ulikheter mellom sender og mottaker i maktforhold og status med mer.

→ Regel: Omvandling

Oversetteren tilpasser og sammenblander en eller flere kilder, som gir mottakeren en unik versjon (Røvik 2007: s. 315). Dette kan anses som en imitasjon av virkeligheten med mål om å gi samme inntrykk, også kalt "exprimere imitando". Denne oversettelsen legger vekt på forståelse, heller enn å gi et helt korrekt innhold. Det medfører risiko for å gi feil inntrykk, og fordrer kjennskap til mottakeren.

2.5.2 Knowledge Flow Barriers / kunnskapsflytbarrierer

Szulanski (1996) hevder at i stedet for det tradisjonelle synet på motivasjonsfaktorer som forklaring på hvordan kunnskap spres i organisasjoner, er såkalte kunnskapsflytbarrierer vel så relevante. Røvik (2015) tar også for seg kunnskapsflytbarrierer i sammenheng med oversettelsesmodus, som jeg finner som et hensiktsmessig supplement for å forstå rapporteringskjeden. Artikkelen er på engelsk. Her følger min gjennomgang av disse slik jeg forstår begrepene på norsk.

Røvik (2015:21) beskriver aktuelle hindringer eller barrierer for kunnskapsflyt, som kan føre til at kommunikasjonen stopper opp når budskap skal oversettes fra en enhet til en annen. Jeg finner dette høyst relevant når kunnskapsoverføringen som skjer i Styrkeregisteret skal beskrives, spesielt fordi det kan si noe om hvorfor tolkningen hos mottakeren blir som den blir etter at oversetteren er ferdig. Dette blir derfor vektlagt i intervju, inkludert i innholdsanalysen, og derfor gjennomgått kort her. Translasjonen kan, ifølge Røvik, gjøre at kommunikasjonen overkommer kunnskapsflytbarrierer dersom den gjøres riktig, fordi budskapet kan formes og tilpasses etter behov i translasjonen. Jeg finner det da hensiktsmessig å gjennomgå de ulike kunnskapsflytbarrierene, slik at det dannes et bilde av hvilke utfordringer som kan eksistere og unngås ved god translasjon. Dette sier altså noe om hva som skal til for at Styrkeregisteret lykkes, og bidrar til å skaffe svar på problemstillingen.

Szulanski (2004: s. 608) påpeker verdien av kildens troverdighet. Den oppfattede troverdigheten bidrar til hvor effektivt kunnskapsoverføringen i organisasjonen skjer, avhengig av hva slags type kunnskap som skal overføres. Dette avhenger spesielt av faktoren "Casual Ambiguity", eller kontekstuell tvetydighet. Faktoren henger tett sammen med budskapets kompleksitet, og kan beskrives som at budskapet ikke blir fullt forstått og kontekstualisert (Røvik 2015).

Dette er de ulike kunnskapsflytbarrierer som trekkes frem av Røvik (2015: s. 21), oversatt fra engelsk:

- I. Taus kunnskap – når budskapet som ønskes overført er uttalt, det er ikke eksplisitt
- II. Kontekstuell tvetydighet – Budskapet er komplekst og blir ikke forstått og konseptualisert
- III. Manglende absorpsjonsevne – Når organisasjonen ikke er i stand til å utforske eksterne kilder med ny kunnskap og/eller innta og utnytte slik kunnskap
- IV. Uforpliktende sosiale bånd og nettverk, som ikke knytter eller forplikter kilder til mottakende enheter
- V. Manglende tillit som gjør at kilden ikke ønsker å dele budskapet
- VI. Ulike kulturelle kontekster som kilden og mottakeren er innvevet i
- VII. Inkompatibel organisasjonsstruktur som gjør at budskapet ikke passer inn hos mottakeren

2.6 Oppsummert

I dette kapitlet har jeg forsøkt å etablere et teoretisk begrepsapparat som hjelpe meg til å forstå og analysere den praksisen jeg har valgt å studere på noen hensiktsmessige måter. Jeg har vist hvordan man kan se på styrkerapporteringen ved hjelp av en organisasjonsteoretisk tilnærming. Dette kan gjøres ved å betrakte det som skjer som et resultat av styring og produksjon, menneskene i organisasjonen, og trekk ved omgivelsene. Trekk ved kunnskapen som skal overføres er introdusert, som kan bidra til refleksjon rundt arbeidet med styrkerapporteringen. Vi kan betrakte hvert rapporteringsledd som en oversetter som samler informasjon, og tolke bearbeidelsen der til å være i et gitt modus, som preges av at gitte regler påføres oversettelsen og innvirker på budskapet. *Kunnskapsflytbarrierer* er introdusert for å nyansere og begrepsfeste mulige hindringer i kunnskapsflyten.

3 Metode

3.1 Fremgangsmåte

Jeg har forsøkt besvare problemstillingen ved å gjøre intervju med Luftforsvarets sendere og Forsvarsstabens mottakere, samt studere relevante dokumenter som beskriver systemet. Så har jeg satt opp noen delspørsmål (A-D, nevnt ved problemstilling i 1.4) for å bryte opp problemstillingen i spørsmål med mer begrenset omfang. Datagrunnlaget fra intervjuene har jeg så tatt i bruk ved å trekke ut sitater som kan bidra til å svare på delspørsmålene, og fordelt dem i kategorier under delspørsmålene slik normen er for innholdsanalyse. En god del av datagrunnlaget ble altså ikke direkte tatt i bruk, selv om alle informantene er med i informantregisteret. Med sitater og mine egne beskrivelser som grunnlag i kapittel 4, operasjonaliserte jeg teorien beskrevet i kapittel 2. Jeg forsøker å beskrive det jeg oppfatter at skjer med bruk av begreper fra translasjonsteorien. Med det kommer jeg frem til noen trekk som jeg mener kan bidra til å forstå min case.

For å gi en illustrasjon av den virkeligheten som finnes rundt Styrkeregisteret, som er med på å forme systemet, vil jeg også kontakte informanter med spesiell innsikt i den historiske utviklingen av Styrkeregisteret og de nærliggende områdene som Styrkeregisteret har effekt på. Det vil være viktig for meg å avdekke hva som ligger til grunn for det man rapporterer på, for deretter å kunne analysere hva man får svar på.

Jeg har selv ikke jobbet direkte med Styrkeregisteret, men har gjennom 9 års tjeneste i Forsvaret latt meg prege av organisasjonen. I intervjuene forsøker jeg å komme frem til relevante funn som er omsettelige også til verden utenfor Forsvaret ved blant annet å forsøke å ikke tillegge egen kunnskap fra Forsvaret der hvor implisitte svar kommer, for slik å få informantene til å eksplisitt uttrykke det de mener. Jeg forsøker å få utdypet utsagn som ikke er eksplisitte, og forsøke å unngå å foreslå svar (Andersen, 2013, s. 121)

Arbeidet har ikke vært uten dilemma underveis. Jeg har måttet veie verdien av meroffentlighet og innsyn i forskningssammenheng og samfunnsdebatt, mot verdien av å

holde tilbake informasjon om Forsvaret av hensyn til sikkerhet. Jeg mener å ha funnet en balanse her. Videre ønsker jeg ikke å utlevere mine kolleger, og vet ikke hvordan oppgaven vil bli oppfattet når den er ferdig. For ordens skyld kan jeg nevne at et vanlig dilemma for ansatte i utdanning er hvorvidt man kan skrive noe aktuelt og samtidig ikke utøve kritikk til systemet på en måte som kan virke hindrende for egen karriere.

3.2 Kilder

Jeg har brukt noen dokumenter for å øke min egen forståelse, slik som Styrkeoppbyggingsdirektivet og Forsvarssjefens Virksomhetsplan, men vektlegger forklaringer i intervju om oppbygningen av Styrkeregisteret samt vurderingene av kommunikasjonen. Kun dem som hadde relevante innspill til å besvare problemstillingen er sitert i empirikapittelet, men alle bidro til å skaffe helhetsforståelse for systemet.

Sendersiden

Det jeg kaller sendere, er dem som rapporterte i Luftforsvaret og bidro der til produktet som sendes frem til Forsvarsstaben.

- S1: Luftforsvarets koordinator for styrkerapportering, sender frem rapport på vegne av Generalinspektøren i Luftforsvaret
- S2: Stabsoffiser ved Luftforsvarsstaben / Utviklingsavdelingen
- S3: Rapporterer til S1 for operativ avdeling direkte underlagt Luftoperativt inspektorat (unikt), men som er samlet i en avdeling (tilsvarende øvrige grener i Forsvaret). Strukturelementet oppfattes av S3 som relativt lavt prioritert.
- S4: Leder av et fagkontor, rapporterer på ett strukturelement som er samlet i en avdeling (tilsvarende øvrige grener i Forsvaret). Strukturelementet oppfattes av S4 som relativt lavt prioritert.
- S5: Leder av et fagkontor, rapporterer på ett strukturelement som er spredt på flere avdelinger, og slik med Luftforsvarets unike organisering. Strukturelementet oppfattes av S5 og S1 som høyt prioritert.

- S6: Tidligere fungerende leder av et fagkontor i deler av 2014, rapporterer på ett strukturelement som er spredt på flere avdelinger, og slik med Luftforsvarets unike organisering. Strukturelementet oppfattes av S6 som relativt lavt prioritert.
- S7: Leder av et fagkontor, rapporterer på ett strukturelement som er spredt på flere avdelinger, og slik med Luftforsvarets unike organisering. Strukturelementet oppfattes av S7 som relativt lavt prioritert.

Mottakere

Mottakerne er både dem som tar imot og bearbeider rapportene internt i Forsvarsstabens operasjonsavdeling, og beslutningstakere som får beslutningsstøtte i form av presentasjoner fra Forsvarsstaben. De informanter jeg fant på mottakersiden jobber alle i operasjonsavdelingen.

- M1: Senior stabsoffiser beredskap og krisehåndtering i Forsvarsstabens operasjonsavdeling, ansvarlig for utvikling av Styrkeregisteret
- M2: Drift av styrkeregisteret, samling av rapporter i database, oppfølging av innrapporteringen
- M3: Sammensetter Resultat- og kontrollrapporten (RKR), samt Vurdering av operativ evne
- M4: Samler og behandler rapporter fra Sjøforsvaret, produserer innspill til RKR fra Sjøforsvaret
- M5: Samler og behandler rapporter fra Luftforsvaret, produserer innspill til RKR fra Luftforsvaret

Øvrige informanter:

- I1: Kommandørkaptein (pensjonert) – tidligere arbeidet med å samle og fremlegge rapportene for Forsvarssjefen, sjef seksjon J3/5 på Forsvarets Operative Hovedkommando og leverte rapport i 2005-2013
- I2: Tidligere forskningsleder, kommentator innen forsvarspolitik. Prosjektleder i tankesmie per dags dato. Jeg vil hevde at I2 kan betraktes som en del av rapporteringskjeden i overført betydning, slik som politikere og øvrige borgere er.

3.3 Intervjustrategi og overordnede spørsmål som ønskes besvart i intervjuet

Selv om problemstillingen min var ganske lik gjennom hele arbeidet med oppgaven, hadde jeg som nevnt i kapittel 1.3 først planlagt å tolke casen ved hjelp av teori om situasjonsbevissthet (Endsley 1995). Intervjuene bærer preg av dette, ved at en del oppmerksomhet ble rettet mot opplevelsen av situasjonen på hvert sted, og mindre om prosessen med kunnskapsoverføring. Intervjuene hadde et uformelt preg og bestod hovedsakelig av utforskende dialog. Resultatet var at jeg kunne benytte empirien herfra også i en oppgave med vekt på kunnskapsoverføringsprosessen.

Jeg har søkt svar på problemstillingen nevnt i kapittel 1.1 gjennom å først se om det kom direkte svar på problemstillingen eller delspørsmålene fra informantene. I tillegg har jeg vektlagt svar som kan indikere noe om hvilke begreper fra teorien som jeg kan karakterisere rapporteringsprosessen med, slik som oversettelsesmodus og regler, kunnskapsflytbarrierer, kontekstuelle trekk og så videre. Informasjon som går direkte på hvordan budskapet oppleves å endre seg gjennom rapporteringskjeden er også relevant til svar på delspørsmålene.

3.4 Utvelgelse av informanter

Det var ifølge informant M1 omkring 250 personer som jobbet hver måned med Styrkeregisteret i Forsvaret. Majoriteten av disse var avdelingssjefer på laveste nivå i rapporteringskjeden som sendte inn sine vurderinger til det som etter hvert ble driftsenhetens samlede rapport. Ved å fokusere på Luftforsvaret har jeg allerede utelatt en rekke av disse. Imidlertid er det fortsatt uoverkommelig å gjøre en kvalitativ studie av alle involverte parter. Jeg har fulgt anbefalingene fra S1 og M1 i å skaffe et representativt bilde av rapporteringen. Disse anbefalingene har handlet om å skaffe både det S1 kaller "typiske" avdelinger, som Kampflyskvadroner (S5) og Luftvern bataljoner (S4), og noen mer unike som Logbase Luft (S3). Selv om det å følge anbefalingen i seg selv er en kilde til å påvirke resultatet, har jeg tillit til at utvalget gir en bredde som gir god innsikt for å kunne besvare problemstillingen. Imidlertid oppdaget jeg underveis ved diskusjon med en kollega at han også hadde jobbet med rapporteringen i den aktuelle perioden, og han hadde noen nye synspunkter av relevans. Jeg valgte derfor å gjennomføre et kort intervju også med S6.

For alle avdelingene med unntak av Logbase Luft (der avdelingssjefen også er inspektoratets representant) har jeg også fulgt S1s anbefaling om å intervju sjefene for de respektive fagkontor i Luftoperativt inspektorat, heller enn avdelingssjefene. Bakgrunnen for dette er at avdelingssjefene er i tett dialog med fagkontorsjefene i hver rapporteringsperiode, og skriftlig kun overleverer en såkalt "SART"-vurdering (Status, Avvik, Risiko, Tiltak) skriftlig. Dermed kommer ingen totalvurdering i Styrkeregisteret til uttrykk skriftlig før fagkontorsjefen skriver den.

For mottakersiden har jeg oppsøkt Forsvarsstabens operasjonsavdeling som driver Styrkeregisteret. Der ble jeg raskt introdusert for M1 som gav intervju og siden henviste til M3-5 som også ble intervjuet. Nåværende og pensjonerte forsvarssjefer har ikke vært tilgjengelige for intervju.

For å tilføre ytre validitet har jeg også intervjuet informantene I1 og I2. Svarene herfra ble ikke brukt så mye i å besvare delspørsmålene direkte, men har bidratt sterkt til å gi meg en

bedre forståelse for anvendelsen av Styrkeregisteret i et historisk (I1) og eksternt (utenfor Forsvaret – I2) perspektiv.

Intervjuene har vært av cirka 40 minutters varighet, primært på tomannshånd. Der det har vært mulig har jeg fysisk møtt opp for å utføre intervju, mens om lag halvparten er gjort over telefon. Jeg har ikke nær personlig kjennskap til noen av informantene, selv om jeg har jobbet med tre av dem i korte perioder. Jeg har ikke inntrykk av at noen av dem har en forpliktelse til meg, noen dreining i sine svar som følge av arbeidsforhold, eller lignende. Jeg har kun fått avslag i form av manglende respons da jeg forsøkte å komme i kontakt med en pensjonert forsvarssjef.

3.5 Validitet og reliabilitet

I forskningen ønsker vi å kartlegge hvorvidt resultatene er riktige, og om de ville bli gjenskapt dersom noen forsøkte å gjøre det samme om igjen. I en casestudie som denne er det ikke et mål i seg selv å produsere konklusjoner som kan generaliseres, men snarere begrense seg til å beskrive virkeligheten innenfor oppgavens rammer.

Jeg kjenner ikke mottakersidens indre liv, der analysen av rapportene finner sted, og det endelige resultatet fremlegges Forsvarssjefen. Min erfaring er at dette er vanskelig å egentlig finne ut av, på grunn av den begrensede tilgangen omverdenen har på dette miljøet.

Opgaven tar derfor kun for seg prosessen frem til rapporten treffer Forsvarsstaben, men ved å se på kommentarene om Resultat- og kontrollrapporten som er godkjent av Forsvarssjefen, får vi noen inntrykk om det som skjer i behandlingen i Forsvarets ledelse.

Videre finner jeg grunn til å tro at Forsvarsstaben som har designet Styrkeregisteret og leder driften av dette, har en vridning mot å fremheve de positive sidene ved systemet, eller utelate de negative, på grunn av eierskapsfølelsen som denne avdelingen har til systemet. Dette medfører at vi bør lese empirien fra mottakersiden med et forbehold, mens svarene fra sendersiden *kan* ha et mer nyansert syn på systemet. Sendersiden kan dog også ha vridning, for eksempel på grunn av et ønske om å komme med positive budskap underveis i rapporteringen, og slik opprettholde gode relasjoner eller oppnå anerkjennelse. Jeg kommer tilbake til disse potensielle vridningene i drøfting av empirien.

4 Empiri og analyse

Jeg har valgt å presentere empirien i samme kapittel som jeg analyserer den. Dette går over flere delkapitler, der det første vil introdusere Styrkeregisteret grundig og slik skape forståelse for den øvrige empirien og analysen.

Et vesentlig bidrag til min empiri er en introduksjon til Styrkeregisteret som jeg fikk av M1 i forkant av intervju. Jeg har også fått innsikt i systemet gjennom å lese i Styrkeoppbyggingsdirektivet (som er utarbeidet av M1s avdeling). Dette vil jeg presentere i delkapittel 4.1.

Jeg fortsetter med empiri fra intervju med å først gjennomgå empiriens art. Deretter vil jeg trekke frem hovedinntrykkene fra intervju og dokumentstudie strukturert etter delspørsmålene nevnt i *Rapportens oppbygning*. Intervjuene er transkribert separat, men jeg finner det ikke hensiktsmessig å vedlegge dem oppgaven i sin helhet. Der hvor enkeltkilder har gitt svar som skiller seg ut eller på annen måte gir vesentlig informasjon til besvarelsen av delspørsmålene, er disse trukket ut som sitater. Et utvalg av relevant empiri fra intervjuene kommer i sitats form og analyseres kort i avsnitt som kommer fortløpende. Til sist oppsummeres funnene og analysen med noen hovedinntrykk.

4.1 Delspørsmål A – Hva handler selve rapporteringen om?

Denne beskrivelsen er en oppsummering av orienteringen jeg fikk av Forsvarsstaben ved M1. Dette er en gjengivelse hovedsakelig bestående av mine ord og ikke direkte sitater. Orienteringen ble gitt på M1s initiativ før intervjuet. Jeg har lagt til en del egne forklaringer for å tilpasse informasjonen for et publikum uten militær erfaring. Jeg har og supplert med ugradert informasjon fra intervju informanter, og sjekket at det stemmer med informasjon i Styrkeoppbyggingsdirektivet. Dette i sum mener jeg gir en besvarelse på delspørsmål A – *Hva handler rapporteringen om?* Følgende underkapitler handler om dette.

4.1.1 Bakgrunn

Forsvaret med sitt militære hierarki kan betraktes som en arketype på en virksomhet der det rasjonelle perspektivet råder. Til tross for at det er mye vekt på menneskelige faktorer i både lederutdanningen og i flysikkerhetsarbeidet, er det styring og ordre som er mest tydelige. En observasjon under samling av empiri er at i Forsvaret hersker et verktøyorientert, rasjonelt perspektiv på Styrkeregisteret, især hos mottakersiden. Jeg opplever at i det militære hierarkiet, der alt skal defineres og forklares, der ordre og disiplin råder, forventes det i utgangspunktet at systemer som Styrkeregisteret skal iverksettes og fungere som en maskin. Man evaluerer og raffinerer og det er en grunnleggende tillit til at alle forstår hverandre og at styring *virker*. Inntrykkene jeg fikk i datainnsamlingen peker mot at det rådende perspektivet er rasjonelt, altså at virksomheten følger en form for rasjonell logikk.

4.1.2 Visjon

Ut fra orienteringen jeg fikk vil jeg forsøke å kort illustrere verktøyet ved å formulere en visjon for Styrkeregisteret, slik jeg oppfatter at Forsvarsstaben og for så vidt også alle de andre informantene ønsker at det skal være: *Styrkeregisteret gjør at Forsvarssjefen får perfekt forståelse av hver avdelings månedlige operative evne, som om han var en nær medarbeider over tid i hver av avdelingene.* Dette anser jeg selv for å være en drøy og urealistisk visjon. Den henger sammen med begrepet om "perfekt informasjon" som brukes

av informantene, og egenskapene ved informasjonen som skal overføres, som jeg kommer tilbake til. En visjon er noe man strekker seg etter uten nødvendigvis å forvente å nå frem til den.

4.1.3 Organisering

”Forsvarets operative struktur ligger til grunn for Styrkeregisteret.” (M6). Med den operative strukturen menes den hierarkiske strukturen fra avdelinger med oppdrag i Komplette operativ oppsetningsplan, opp til Forsvarssjefen som gir oppdragene.

”GIL rapporterer til FSJ, formelt sett, M5 er den som primært leser det som kommer inn. M5 har de to siste årene tatt imot og anvender disse i å beskrive LFs operative evne til våre beslutningstakere – hovedsakelig FSJ.” (M5)

Denne organiseringen har kommet gradvis med årene, og er under stadig utvikling, slik som den sikkerhetspolitiske situasjonen til Norge har utviklet seg mye fra faser med kald krig, rasjonalisering og måling med ny teknologi, og nye måter å utøve militærmakt på. Forsvarets avdelinger tilpasses stadig til utviklingen, og rapporteringen blir enklere ettersom rutinen blir implementert – dette blir synlig i form av færre spørsmål og misforståelser, og forhåpentligvis rapporter som gjengir virkeligheten bedre. Noen fasit finnes ikke.

4.1.4 Organisatorisk sammenheng og begrensninger

Det er en rekke politiske beslutninger som styrer Forsvarets ressurser, plassering, investeringer, med mer – så Forsvarssjefen må bruke dette best mulig for å løse hovedoppgavene. Forsvarssjefen med Forsvarsstaben omsetter derfor ressursene og hovedoppgavene til oppdrag som er delt ut til styrkeprodusentene, nedtegnet i virksomhetsplanens vedlegg med operative krav. (Merk: Det er altså ingen direkte, enkel kopling mellom hovedoppgavene og oppdragene som deles ut – det består i en analyse hos Forsvarsstaben som skal gjøre det beste mulige ut fra forutsetningene, uten at det finnes noen garanti for at det er tilstrekkelig for å løse hovedoppgavene. Dette ble ikke vektlagt av M1, men vil være relevant i senere drøfting.)

Det er også en rekke militærfaglige faktorer som spiller inn på anvendelsen av kunnskapen som kommer gjennom Styrkeregisteret. Først og fremst fremhever informantene at den faktiske operative evnen i avdelingene ikke blir synlig før man tar faktorer som *samtidighet* i betraktning, altså hva avdelingene er i stand til når flere oppdrag skal løses i samme tidsrom. Eksempel på dette kan være hvordan leverandørene evner å levere ammunisjon og drivstoff til flere avdelinger, og om avdelingene klarer å omsette dette raskt nok når det kan bli de samme menneskene og den samme infrastrukturen som skal nyttes for flere. Avdelingene trekker frem *samtidighetsproblematikk* senere i oppgaven, som handler om akkurat det at noen ting går fint å gjøre hver for seg, men ikke er lett å se for seg at man kan gjøre samtidig. Det kan være en tauetraktor som skal trekke fly og helikoptre ut av hangaren, og som ikke har tid til å betjene alle på en gang. Man frykter at ikke alle disse begrensningene er kjent. I Komplette operative oppsettingsplan har man forsøkt å bøte på dette ved å regne ressursene som disponert og utlignelig for andre, hvis de er tildelt et bestemt oppdrag, men dette gir ofte begrensninger i å illustrere den fleksibiliteten som noen ganger finnes der. I noen tilfeller er "tauetraktoren" eller tilsvarende kapasitet noe som er organisert utenfor Luftforsvaret. Det spekuleres altså i ukjente "flaskehals" som gir en stor usikkerhet når samtidige oppdrag ikke øves, slik det var under den kalde krigens *totalforsvarsøvelser*, *stasjonsøvelser* eller erfaringer fra faktisk krise og krig. Når faktisk evne avhenger så sterkt av faktorer i omgivelsene, er det vanskelig å rapportere riktig fordi det er det som Røvik (2007) kaller en høy grad av innvevdhet. Et hovedfunn er blant annet derfor at Styrkeregisteret har begrenset mulighet til å angi status for Luftforsvaret, fordi det ikke er avklart hvordan man kan ta høyde for samtidigheten.

4.1.5 Begreper og måleparametere

Oppdragene deles ut som første del av Komplette operative oppsettingsplan. Det fastsettes en organisasjonsstruktur, et nivå for bemanning (personell) og utrustning (materiell) som de andre delene av Komplette operative oppsettingsplan. Sammen med rett treningsnivå skal dette sørge for at avdelingene er på det som kalles nivået BEREDSKAPSKLAR. Dette innebærer at avdelingene er tilstrekkelig forberedt for å bidra i operasjoner innen for gitte

frister kalt *klartider*.³ I løpet av klartiden skal avdelingene gå fra BEREDSKAPSKLAR til KLAR og avgis fra styrkeprodusenten til operasjonsledelsen, normalt i Forsvarets Operative Hovedkvarter. Det daglige arbeidet for å opprettholde nivået BEREDSKAPSKLAR kalles *styrkeproduksjon*, mens det i løpet av klartiden skal skje *styrkeoppbygging*. Hvorvidt det er personell og materiell som passer med oppdragene, kalles *oppfyllingsgrad*. Spesielt for Luftforsvaret er blant annet at de definerte klartidene er så korte, at det ikke er tid til å skaffe mye av det som behøves under styrkeoppbyggingen – det må være på plass hele tiden.

Oppdragene og oppfyllingen av Komplette operative oppsettingsplan danner grunnlaget for rapporteringen i Styrkeregisteret, som gjøres månedlig. Styrkeregisteret er den systematiske, kontinuerlige rapporteringen som skal informere Forsvarssjefen om hvorvidt avdelingene er i stand til å løse sine oppdrag. Det danner en helhetsoversikt og tillater et høyt detaljnivå da det rapporteres på Forsvarets nettverk gradert HEMMELIG.

”Styrkeregisteret gir detaljert informasjon i et konfidensielt medium, som ellers ikke så lett kan diskuteres – på telefon og lignende – i det daglige. Så det gir verdi.” (S1)

Rapporteringen er ”statisk” i den forstand at utviklingen mellom rapporteringsperiodene vanligvis fanges opp gjennom andre kanaler, og der det skal foretas viktige beslutninger med bakgrunn i rapporteringen, foretas det grundige analyser utenfor Styrkeregisteret først.

4.1.6 Anvendelse

”Vi anvender resultatet i å beskrive Luftforsvarets operative avdelinger. Ved rapporterte mangler, vil det foretas et valg om det skal iverksettes tiltak for å bedre statusen. Forhåpentligvis vil det være forslag til tiltak i rapporten. Styrkeregisteret gir noe beslutningsgrunnlag, men skal det utføres tiltak, vil man starte med å skaffe mer beslutningsgrunnlag først. Feilkilder blir da redusert.” (M5)

Styrkeregisteret skal være en samling av rapporter fra siste månedlige rapporteringsperiode, med historisk sammenligningsgrunnlag i form av tidligere rapporter. Sjef for en avdeling

---

³ STORE bokstaver brukes her i utvalgte ord slik det praktiseres i Forsvaret.

setter en overordnet status som totalvurdering med indikatorfarge, populært kalt *trafikklys*. Indikasjonen går på skala fra Rød (Ikke i stand til å løse oppgavene), via Gul (I noen grad i stand til å løse oppgavene) til lysegrønn (I stor grad i stand til å løse oppgavene) og mørkegrønn (Godt i stand til å løse oppgavene). Generalinspektøren for Luftforsvaret setter tilsvarende en samlet vurdering med tilhørende farge på hele sin organisasjon, etter å ha betraktet summen av underavdelingene. Dette er en subjektiv vurdering av hvor viktig for eksempel én avdelings røde status er for alle avdelingene samlet – det kan være ubetydelig hvis det er et bidrag som er frittstående og som kan løses av andre, eller det kan være katastrofalt hvis det dreier seg om en enhets evne til å støtte alle de andre med kritisk nødvendig ammunisjon. Stikkordet for kvalifisering til å gjøre disse vurderingene er *militærfaglig kompetanse*, og brukes både av avdelingssjefen på laveste nivå, driftsenhetssjefen og helt opp til Forsvarssjefen selv – på alle nivåer i Forsvaret. De militærfaglige vurderingene er meget komplekse, fordi det er mange variabler å ta hensyn til.

”Styrkeregisteret gir verdi ved at det gir sammenlignbarhet, man kan se trender. Det er en kvantitativ og en kvalitativ vurdering,. Det kvantitative handler om måleindikatorer som man alltid vil tilstrebe å få mest mulig relevante, men det er ikke lett, evnen lar seg ikke gjengi nøyaktig, så det er et konstant forbedringspotensiale. Virkeligheten er mye mer kompleks enn det man får inn i et Excel-ark. Det kvalitative kommer i fritekstvurderingene, når de leses må det foretas en tolkning som krever kunnskap.” (M5)

”Jeg kan ikke erindre at det er foretatt beslutninger som strider direkte med det innrapporterte grunnlaget. Der hvor det innrapporteres alvorlige mangler, kommer det spørsmål tilbake, og det iverksettes analyser og beslutninger fattes.” (S1)

S1 uttrykker tillit til systemet. Merk at dette hviler på S1s forståelse av status i avdelingene. Dette fremtvinger spørsmålet: Er det mulig å sikre at den faktiske statusen ligger til grunn som beslutningsgrunnlag, med dagens organisering, uten at laveste nivå involveres i dialog?

4.1.7 Luftforsvaret spesifikt

Spesielt for Luftforsvaret i 2014 er at det rapporteres på oppdrag til strukturelementene i Styrkeregisteret. Verken Komplette operativ oppsettingsplan eller Styrkeregisteret er tilpasset til rapportering per avdeling slik resten av Forsvaret gjør det. Det har bakgrunn i at Luftforsvaret har valgt å organisere sine avdelinger i fagmiljøer (samlet rundt det som kalles strukturelementer) som også er representert i Luftoperativt inspektorat (LOI) som del av Luftforsvarsledelsen. Dette innebærer for eksempel at Kampfly, som er ett strukturelement, samler oppdragene i rapporteringen sin, og vurderer hva som er evnen til å løse disse i dialog med avdelingssjefene på 331, 332 og 338 skvadron. Dersom Luftforsvarets Styrkeregisteret var organisert slik som Hæren og de øvrige driftsenhetene, ville oppdragene vært fordelt på hver av skvadronene, og man ville rapportert per skvadron. Bakgrunnen for denne organiseringen er Luftforsvarets egen argumentasjon om hva som best passer til Luftforsvarets egenart, begrunnet med sine spesialiserte strukturelementer og korte klartider, men det er ikke enighet internt i Luftforsvaret om dette (se også innholdsanalyse). Merk, enkelte som M1 bruker begrepet strukturelement om avdelinger som en flyskvadron, mens Luftforsvaret benytter det om de avdelingene som har det samme hovedmateriellet slik som kampfly – dette bidrar til å gjøre bildet uoversiktlig. I denne oppgaven bruker jeg begrepet strukturelement slik det gjøres i Luftforsvaret.

”Strukturelementer har vært rapportert for Luftforsvaret i 2014. Et titalls involverte jobber med Styrkeregisteret i LF. Dette er ansatte ved fagkontor i LOI, og noen fagspesialister lengre ned i hierarkiet.” (S1)

Rapportene blir også en av avdelingenes anledninger til å adressere avgjørelser i kommandokjeden. For eksempel: Dersom en luftvernavdeling behøver mer personell, men rekrutteringsavdelingen ikke har prioritert denne, kan problemet rapporteres til sjefen for disse avdelingene. Sjefen kan vurdere hvorvidt rekrutteringsavdelingen skal prioritere annerledes, eller om det er et akseptabelt avvik i luftvernavdelingens bemanning.

Rapportene leveres i regneark etter en gitt mal, med en del måleparametere og noe mulighet for fritekstvurderinger. M1 presiserer at malene revideres som en del av

utviklingen av Styrkeregisteret for å oppnå en mest mulig hensiktsmessig rapportering, men det er viktig å ikke bytte mal oftere enn nødvendig, for at avdelingene skal lære seg å bruke malen riktig. Per mars 2015 er den 13. malen gjeldende i Forsvaret, mens Luftforsvaret har fått dispensasjon for et unntak og benytter den 11. malen.

"Rapporteringen blir aldri bedre enn rapporteringskravene som settes. Dersom disse er detaljerte får du detaljerte rapporter. Prinsippet om at styringen og dermed rapportering skal være tilpasset virksomhetens egenart, risiko og vesentlighet er en viktig rettesnor." (Inger Johanne Sundby, Prosjektleder i direktoratet for forvaltning og IKT (Difi). Stat og styring 2012)

Enkelte argumenterer for at tilpasning til egenart er en bra ting, mens Forsvarsstabens operasjonsavdeling hevder at dette ikke er best for Styrkeregisteret. Det er en faglig uenighet.

"Det blir ikke like tydelig hvilke styrker vi kan bidra med hvis en situasjon oppstår, og det blir nok ikke like lett å identifisere problemene heller. (...) Vi så at dette gir ikke de gode svarene, kanskje det gir noe om den daglige driften, men altså ikke om beredskapen."
(M1)

Dette blir rapporter som i seg selv ikke gir et absolutt svar på hva Luftforsvaret er i stand til. Men hvorvidt et slikt svar hadde hatt noen betydning for hva Luftforsvaret blir satt til å utføre i praksis, er ikke gitt:

"Styrkeregisteret er litt for statisk for å supplere beslutningsinformasjon til dynamiske beslutninger, på kort og mellomlang sikt, når utfordringer blir viktige nok diskuteres disse i andre fora. Politiske beslutninger om deltakelse har sjelden noen hensyn til statusen i praksis – det vi har rapportert påvirker ikke hva vi blir satt til å løse, NATO Reaction Force, Baltic Air Policing med flere. Styrkerapporteringsskjema er ikke fullgodt. For mange oppdrag sammenblandes, slik som NATO-opdrag og nasjonale oppdrag." (S1)

S1 har i intervju ikke noe svar på hvor langt det må gå før det tilspisser seg, altså at man må melde fra at det faktisk ikke lar seg gjøre å stille opp for å løse et oppdrag. Her kan vi spørre

om Forsvarssjefen og politisk nivå mangler tillit til de begrensningene som rapporteres, en kunnskapsflytbarriere.

4.1.8 Forventningsavklaring

Ut fra informasjonen som gis om Styrkeregisteret, samt biproduktene til politikerne og samfunnet, oppfatter jeg at det er lett å la seg overbevise om at man får informasjon om Forsvarets evne til å løse sine 9 hovedoppgaver. Det er imidlertid behov for mer analyse for å svare på dette. Informanten I2 er en sentral aktør i forsvarspolitikken som har arbeidet som forskningsleder og prosjektleder, og gav meg et telefonintervju.

”Det har vært hevdet at Stortinget gjennom orienteringen ”vurdering av operativ evne” blir informert om forsvarsevnen, men det er ingen grunn til å tro at det er av betydning – på grunn av det særdeles begrensede formatet det kommer i. Orienteringen er meget regissert og det er ingen diskusjon under gjennomgangen. Den gir ikke vesentlig merverdi om man ønsker innsikt i Norges faktiske forsvarsevne.” (I2)

”Hovedinnvendingen min er at det ikke gjøres forsøk på å vurdere Forsvarets evne til å løse sine 9 hovedoppgaver, som er veldig rundt formulerte.” (I2)

”Det er ikke evnen til å forsvare landet som rapporteres i årsrapporten eller Styrkeregisteret.”(I2)

I motsetning til det mange kanskje tror, eller tar for gitt: Forsvarssjefen får ikke en direkte oppsummering av Forsvarets evne til å ivareta Forsvarets hovedoppgaver gjennom Styrkeregisteret. Forsvarssjefen får i beste fall en tilbakemelding på hvor godt avdelingene er i stand til å løse oppdragene de er tildelt. Disse oppdragene er et resultat av Forsvarsstabens forsøk på å ivareta hovedoppgavene med de forutsetningene som gis fra politisk nivå. Hvis man forutsetter at de rette forutsetningene er lagt til grunn, og at Forsvarsstaben lykkes i å omsette ressursene til riktige oppdrag, og vil Styrkeregisteret kunne svare på noe om Forsvarets evne til å ivareta hovedoppgavene dersom det benyttes riktig. Dette er mange forutsetninger, og nåværende forsvarssjef understreker at dette neppe er tilfelle blant annet gjennom Forsvarssjefens militærfaglige råd (Forsvaret, 2015).

Dette påvirker hvordan budskapet oversettes, fortolkningen blir vanskeligere. Det her oppfatter jeg som kunnskapsflytbarrierer. Å forstå rekken av årsaker og virkninger med de mange aktørene øker kompleksiteten. Avhengigheten av politiske vedtak og internasjonale forhold, så vel som industri- og distriktspolitikk som synes å prege styringen av Forsvaret fra tid til annen, er alle forhold som øker innvevdheten. Mer enn bare hva som skjer med det som formidles, bør vi også spørre om vi er i stand til å bruke informasjonen riktig.

4.2 Kategorisering av empiri

Innholdsanalysen jeg har valgt som metode fordrer at jeg fremstiller empirien i kategorier. Jeg bemerker mine funn av oversettelsesmodus og kunnskapsflytbarrierer.

Delspørsmål A ble gjennomgått og forsøkt besvart i forrige delkapittel. I fortsettelsen vil jeg komme nærmere inn på kjernen i mitt arbeid. Her rettes fokus mot hvordan mine informanter svarer på underspørsmålene B, C og D i min problemstilling som var som følger:

- B. Hva er intensjonen med rapporteringen?
- C. Hva skjer når rapportene utarbeides?
- D. Hva skjer når rapportene tas i bruk?

4.2.1 Delspørsmål B – Hva er intensjonen med styrkerapporteringen?

I dette kapitlet fremheves det en del problemer med rapportering av status som tilsier en forsvarsevne bedre eller verre enn reelt. Hovedinntrykket er at forsvarsansatte vil normalt argumentere for at forsvarsevnen er viktigere enn ressursene som brukes for å fremstille dem, mens et økonomisk argument er at det er uhensiktsmessig å betale for en bedre evne enn nødvendig (og i tillegg kommer et spørsmål om hvor effektivt ressursene omdannes til forsvarsevne). Jeg har selv bakgrunn fra både økonomiutdanning og mange års erfaring fra jobb i Luftforsvaret, og vil i utgangspunktet forsøke å ikke ta side i hva som er mest riktig av disse to tilnærmingene. Forsvarssjefen står for disse vurderingene i det daglige.

4.2.1.1 Mottakersiden

”Forsvarssjefen vil vite hva som er status i sine operative avdelinger.” (M5)

Fra mottakersiden virker først svaret nokså entydig: Man ønsker å vite den faktiske tilstanden i avdelingene, intet mer og intet mindre. Det rasjonelle perspektivet råder.

”Rapporteringen til Luftforsvaret er opptatt av strukturelement, en aggregert vurdering. Vi skylder samfunnet denne rapporteringen, å beskrive hva vi produserer av evne, for de midlene vi får. Det er lett å se hvor viktig disse beredskapsklare enhetene i Styrkeregisteret er.” (S1)

Dog så er det noen ting mottakersiden ikke vil svare på, som angår nettopp spørsmålet om rasjonalitet og intensjon.

”Diesen, tidligere forsvarssjef, sa at ”ethvert forsvarsbudsjett er det riktige”. Dagens sjef sier at den sikkerhetspolitiske situasjonen tilsier at vi har en dobbel utfordring. I hans tale til Oslo Militære Samfund sa han at vi må gjøre noe med dagens forsvar for å møte dagens sikkerhetspolitiske utfordring. Da har man jo ulike perspektiver på hva man ønsker å uttrykke med det man leverer fra seg.” (M3)

Intervjuspørsmål: Gjør dette noe med innholdet i rapportene Forsvarssjefen leverer til politikerne, med flere eller færre "grønne lys" for å bruke trafikklysmetaforen?

Disse svarene fulgte spørsmålet:

"Det vil jeg ikke svare på. (Ier)" (M4)

"Min oppfatning fra det året jeg har vært her, er at vi har et enormt fokus på at det skal beskrives korrekt det vi gjør, og jeg er veldig glad for å være her i en slik kontekst, for FST-O har det alltid vært veldig slitsomt for de involverte, så det føles er i hvert fall riktig nå." (M3)

"Personlig så har jeg noen meninger, og noe av dette har jo vært uttrykt i media, man ser en forskjell i kommunikasjonen med dagens regime kontra det forrige regimet. Det er også mange journalister som har stilt spørsmål ved om situasjonen har blitt dårligere. Og så kan man trekke konklusjoner ut fra det. I og med at jeg sitter der jeg sitter, så tror jeg egentlig ikke at jeg skal gi noe svar på det annet enn å henvise til de diskusjonene som er i media, som faktisk sier at det er annerledes nå, men vi har jo ikke gjort noen store endringer i måten vi gjør ting på og så videre, så man ser en forandring ifra forrige regime til dagens regime." (M1)

Det er interessant at det ikke er vilje til å svare fullt ut på spørsmålet, men også at de svarene som gis indikerer at det fra tid til annen kan være andre aktuelle hensyn enn å kun beskrive virkeligheten slik den er. Det sier noe om hva slags kontekstualisering som mottakersiden (Forsvarsstaben) kan ha blitt bedt om å gjøre når budskapet fra Styrkeregisteret skal formidles videre til politisk nivå i kanaler som *Vurdering av operativ evne* og *Forsvarets årsrapport*. Kan det finnes motiver for å rapportere en spesifikk status? Kan man utelukke at målsetninger om karriere kan virke suboptimaliserende på rapporteringen, når rapporten sendes opp i hierarkiet som også avgjør mye av karriereutviklingen til den enkelte? Jeg kan ikke utelukke det, basert på det jeg har fått informasjon om.

Hvis det faktisk har vært tilfeller av at Styrkeregisteret eller de påfølgende produktene har vært preget av politiske ønsker om å dreie budskapet i en bestemt retning, legger dette et

nytt, innvirkende element inn i prosessen med å utarbeide rapporter. Radikalt modus blir i så fall systematisk brukt og budskapet endres etter ønske. Konteksten til mottaker blir da så viktig at den faktiske statusen blir mindre viktig. Jeg oppfatter at i et slikt tilfelle vil kunnskapsflytbarrieren *ulike kulturelle kontekster* være aktiv, der ulike verdisyn ligger til grunn i hver kontekst. Dette kan for eksempel komme av at et politisk resultat eller karrieremuligheter, er viktigere enn forsvarsevnen for personer med tilstrekkelig påvirkning på styrkerapporteringssystemet. Tilsetting i stillinger kan skje på bakgrunn av anbefaling fra nettopp dem man rapporterer til, så det kan tenkes å foreligge en interessekonflikt. Noe definitivt svar på disse forholdene tror jeg er meget vanskelig å få når man kommer utenfra Forsvarsstaben.

4.2.1.2 Sendersiden

Fra sendersiden i Luftforsvaret finner vi en annen intensjon i tillegg til å sende frem ærlige rapporter. Det synes å ha vært et poeng for Luftforsvaret i lang tid å ivareta sin egenart, og at organiseringen orientert rundt strukturelementer har vært oppfattet som en del av dette. Informanter i Luftforsvaret gir uttrykk for at fellesstaber som Forsvarsstaben ofte bemannes av personell fra andre forsvarsgrener som ikke nødvendigvis har den nødvendige forståelsen for Luftforsvarets spesielle strukturelementer. En intensjon på siden av å sende rapportene, har altså vært å opprettholde en tilpasset struktur på rapporteringen, selv om S1 selv gir uttrykk for at dette ikke nødvendigvis viser seg å være det beste. Her oppfatter jeg at kunnskapsflytbarrieren *inkompatibel organisasjonsstruktur* innvirker.

Det er bred enighet i alle mine kilder om at intensjonen med rapporteringen først og fremst er å fremskaffe Forsvarssjefen og høyere nivå, ja sågar innenfor informasjonssikkerhetens begrensninger også det norske samfunnet, informasjon om hva som er faktisk eller "reell" status ved avdelingene. Intensjonen Luftforsvaret har med å rapportere, er så langt kildematerialet rekker, den samme. Noe som varierer mellom informantene, er organiseringen med rapportering av oppdrag per Strukturelement kontra rapportering av oppdrag fordelt på avdelinger. Luftforsvaret har historisk organisert seg slik at det ikke passer med de aktuelle rapporteringsmalene for Styrkeregisteret, og var fortsatt ikke omstilt til 2014. Omstillingen er dog planlagt. Luftforsvaret har lenge hatt oppfatninger blant de

ansatte om at egenarten ved forsvarsgrenen gjør det nødvendig å organisere seg annerledes enn de andre forsvarsgrenene, og har med det ikke hatt intensjonen om å organisere Styrkeregisteret likt. Informantene S1 og M5 forteller at dette gir utfordringer med å tolke rapportene riktig.

Konsekvensen for mottaker som følger av senders organisering er viktig. Luftforsvarets bruk av egne rapportmaler og særegen organisering av oppdragene øker innvevdheten i budskapet som formidles. Når avdelingens evne skal tolkes, og oppdragene er fordelt på alle avdelingene i et strukturelement, blir det komplekse forutsetninger om hva en og flere avdelinger kan få til, spesielt når det skal skje samtidig da disse ofte spiller på de samme ressursene. Denne innvevdheten fordrer en spesielt god formidlingsevne fra Luftforsvaret, inngående kjennskap hos M5, og som S1 og M5 kan fortelle – mer tid til å bearbeide informasjonen i dialog med senderen.

4.2.1.3 Grad av analyse

En annen ting som varierer innenfor intensjonsspørsmålet, er hvor langt man skal gå i å analysere situasjonen på sendersiden. Enkelte, især på mottakersiden, fremholder at harde fakta må på bordet, og at mottakersiden analyserer resultatet. Styrkerapporteringskjemaet på Excel-regneark er tiltenkt denne funksjonen. Denne tilnærmingen kan forstås dersom mottaker får en helhetsforståelse fra den samlede rapporteringen som senderen ikke har forutsetning for å ha. Imidlertid forutsetter denne tilnærmingen at skjemaet som benyttes i rapporteringen gir en dekkende beskrivelse for alle betydningsfulle aspekter av alle rapporterende enheter, noe ingen hevder at er riktig.

”NATO-krav gir ikke nødvendigvis noen god målestokk, så det som ikke tilfredsstiller dette er ofte ikke interessant.” (S1)

”Fritekst er nødvendig å benytte mye på grunn av samtidighetsproblematikk på oppdrag med kort og lang klartid, nasjonale- og NATO-oppdrag, rapportert innenfor samme strukturelement, dette utfordrer den praktiserte strukturelement-organiseringen. Avdelings-organisering vil harmonisere bedre med det især Hæren gjør og gi bedre forståelse hos mottaker.” (S1)

”Det er en manglende vilje til å vurdere risiko hos senderne, som nok er største mangel i dagens Styrkeregister.”(S1)

Fritekst må derfor benyttes slik det faktisk gjøres, og med det kommer en analyse hos sendersiden med tilhørende dekontekstualisering, og kontekstualisering på mottakersiden når status skal sammenfattes. Dette bidrar til å komplisere rapporteringen, men er vanskelig å løse fordi det som skal rapporteres er meget komplekst og innvevd. Når fritekst må benyttes fordi utfylte skjema ikke gir et fullgodt bilde, indikerer det også at budskapet til Luftforsvaret har lav eksplisitet. Alt dette bidrar til å gjøre oversettbarheten svakere (Røvik 2007: 279). Det kan ikke synes noen enkel løsning på disse utfordringene – Styrkerapportering er ikke enkelt.

4.2.2 Delspørsmål C - Hva skjer når rapportene utarbeides?

Når rapportene utarbeides av senderne, er det en form for oversettelse ved utbringning der budskapet må dekontekstualiseres og kontekstualiseres slik jeg har beskrevet i kapittel 2.4.1.

Her fokuserer jeg på hva som skjer under oversettelsen av rapportene som skrives hos senderne. Aktøren som rapporterer, betrakter jeg som en utbringer som står for oversettelse ved dekontekstualisering og kontekstualisering. Når rapportene utarbeides er det interessant å vite hvorvidt det er noen aktive mekanismer som dreier budskapet i den ene eller andre retningen (ofte kalt for "rosemaling" og "svartmaling"), fordi slike mekanismer sier noe om hvilke modi som er aktive i translasjonen. Jeg har derfor også spurt om hypotetiske og faktiske eksempler på hva dette kan være, fordi jeg mener det bidrar til å gi svar på delspørsmålet. Dette blir et spørsmål om hvilke strategier som benyttes bevisst og ubevisst hos sendersiden, og hvordan preger det oversettelsesprosessen?

4.2.2.1 Hvordan tenker senderne?

Her vil jeg drøfte hvordan organiseringen nevnt i 4.2.1.2 får effekt når rapportene utarbeides.

"Styrkeregisteret slik det var i 2014 hadde med seg en "worst-case-scenario"-tankegang som i sum gir inntrykk av dårligere status. På hvert strukturelement virket det som en konstant balansegang for å få ting til å fungere, med stor overhengende risiko, men erfaringene våre er at vi likevel klarer å levere det vi blir satt til – ikke så langt unna målsetningene, selv om veldig mye "kan gå galt". På oppdrag med lang klartid, er det i praksis ofte allerede igangsatt oppdrag med kort klartid, så ressursene allerede er brukt opp. Det er med på å gi feil bilde. Ved en mulig splitting av oppdrag ut på avdelinger, kan man lettere peke på det som fungerer og slik gi et mer riktig helhetsinntrykk." (S1)

S1 kommenterer hvordan Luftforsvarets organisering har effekt på helhetsinntrykket av kommunikasjonen. Dette er en form for innvevdhet som krever at mottakeren forstår resonnementene på sendersiden. Senderen beskriver den konteksten som budskapet sendes

fra som utfordrende for mottakeren å forholde seg til. Dette blir utfordrende fordi det inneholder analyse og avviker fra de konkrete faktabaserte innspillene som mottakersiden har gitt uttrykk fra at den ønsker (som nevnt tidligere i oppgaven). Det er dog en tvetydighet her: M5 og de øvrige mottaker-informantene har uttrykt at analysen skal skje på mottakersiden, men samtidig er det klart at sjefens vurdering skal påføres rapportene på de ulike nivåene. I tillegg er det enighet om at måleparameterne ikke er dekkende nok for de mange ulike avdelingene som skal benytte skjema, slik at det i sum må gjøres en del analyse hos sender allikevel. Kontekstuell tvetydighet er en kunnskapsflytbarriere. Jeg tolker dette som at Styrkeregisteret ikke er helt modnet i formen for Luftforsvaret med sine mange ulike enheter, selv om det kan fungere bra på andre deler av Forsvaret.

4.2.2.2 Håndtering av kompleksitet, modifierende modus

Som nevnt i kapittel 2.5, angir Røvik (2007: 279) kompleksitet som en av tre sentrale egenskaper ved budskapet som påvirker oversettbarheten. Dette handler om hvor sammensatt budskapet er med teknologi, mennesker og spesialisert kompetanse.

Rapporteringens form, med samtidighetsproblematikk som ikke så lett lar seg beskrive, bidrar til å gjøre dekontekstualiseringen kompleks for senderne. For avdelingen selv virker det kanskje mer tydelig hva man egentlig vil være i stand til å gjøre, i hvilket omfang og især hva som kan gjøres samtidig, men dette øves eller testes i liten grad, og måles ikke fullt ut. Det blir dermed vanskelig å gi riktig inntrykk i rapporten. Informantene understreker dette:

”Vi har sett skjønning fordi samtidighetsproblematikken ikke har vært hensynstatt, dette har blitt bedre etter hvert.” (S1)

”Det er åpenbart alltid utfordrende å få med alle forutsetninger, nyanser og sammenhenger, når man rapporterer på ett og ett oppdrag i et Excel-ark” (M5)

”Hvilken evne til samtidighet, kommer ikke frem, hva skal til? I 2014 var det vrient, om det er Styrkeregisteret generelt eller bare kompleksiteten i dette opplegget som gjør det, med så mange brikker i spill. Logistikk, IKT, personell, materiell – tilgjengeligheten på dette kan variere mye, mellom og internt i rapporteringsperiodene.” (M5)

Begrepet "dette opplegget" som M5 bruker må forstås som prosessen med å produsere militær evne, som i seg selv regnes som vanskelig å måle især i fredstid. Sitatet mener jeg illustrerer godt hvordan budskapet som skal formidles er vanskelig, og at det er en form for selvmotsigelse i at man skal rapportere evnen gjennom å angi absolutte verdier, primært gjennom utfyllelse av skjema for styrkerapportering. Den analysen på sendersiden som følger, gir utslag i opplevelsen på mottakersiden:

"Det jeg opplever ofte, som jeg kan si, er at Luftforsvaret er veldig strenge med seg selv, og antar ofte en worst-case-situasjon når man skal rapportere hva vi er i stand til. De facto, vi er i stand til mer enn det som fremgår av Styrkeregisteret. Når jeg sier vi, mener jeg LF. Eksempelvis, en "best case" for en avdeling kan være å stille klar på hjemmebasen, worst case kan være å stille klar et helt annet sted på kloden innenfor samme klartid. LF antar ofte "worst". Dette er åpenbart en kilde til feil. Man ser etter flaskehals, og antar verste mulige samtidighetsproblematikk, dette er kilde til feil." (M5)⁴

Her er det verdt å merke seg "vi"-begrepet, som jeg mener understreker at M5 føler en sterk tilknytning til forsvarsgrenen Luftforsvaret (M5 er ansatt i Forsvarsstaben, men oberstløytnant i grenen Luftforsvaret), og at det er grunn til å tro at kunnskapsflytbarrierene manglende tillit og uforpliktende sosiale bånd ikke er aktive på grunn av forsvarsgrenen han har sin bakgrunn fra.

Når Styrkeregisteret ikke inneholder en oversikt der forhold som samtidighetsproblematikk, som S1 og M5 etterlyser er ivaretatt, tolker jeg det som at rapporteringen har et modifierende modus, der regelen om fratrekking har trådt i kraft. Årsaken til dette later til å være at man ikke vet nok om utfordringene ved samtidighet til å kunne angi det. M5s uttalelser angir at det i sin oversettelse skjer en behandling som jeg mener at tilsier at regelen om addisjon benyttes. Man tar høyde for den manglende kunnskapen om samtidighetsutfordringer, og legger til vurderinger om det. Jeg har inntrykk for at slik oversettelse medfører risiko for at feil status blir angitt.

---

⁴ Merk: deployeringstid medregnes ikke i klartid, jfr. Styrkeoppbyggingsdirektivet

4.2.2.3 Inkonsistens med Komplette operativ oppsetningsplan

Når Komplette operativ oppsetningsplan skal ligge til grunn for rapporteringen, blir ikke rapporteringen god uten at Komplette operativ oppsetningsplan er god og praktiseres slik den er angitt.

”Styrkeregisteret ivaretar ikke kompleksiteten godt nok. Ombyttbarhet (interoperabilitet) skal egentlig måles, men beskrives lite i Styrkeregisteret - Materiell og personell gir også fleksibilitet selv om det ser ut til å være ”oppbrukt” i KOP. Fredstidsoppdrag er ikke skilt ut, selv om disse neppe er aktuelle i krise og krig. Fritekst blir viktig.” (S1)

S1 fremhever her den tvetydighet som følger med at Komplette operativ oppsetningsplan ikke klarer å håndtere hvordan materiell kan benyttes av flere avdelinger. Denne tvetydigheten mener jeg kan betraktes som en kunnskapsflytbarriere. Det mangler måleparametere på hvordan materiell kan ombyttes, som gjør at senderen må gjøre en mer subjektiv vurdering om avdelingens evne. Disse vurderingene inneholder mer kildepråk enn dersom man kunne få tallverdier i et skjema definert av mottakeren, og dermed blir det mer arbeid og fallgruver i å fortolke resultatene. Når mottakeren skal benytte seg av rapporter med kildepråk i arbeidet med å sammenfatte vurderinger til høyere nivå, fordrer det forståelse for kildepråket. Det gir et resultat vi kan tolke som modifierende modus med addisjon der forklaringer legges til, eller fratrekking der man utelater begreper og fokuserer på virkningen av de rapporterte problemene.

”Det er også en tendens fra Forsvarets Operative Hovedkvarter at det ”bestilles” leveranser uten lojalitet til oppdragsporteføljen, altså at det forespørres om det vil være mulig å stille med en gitt kapasitet, og hvor fort det kan være klart, uten at det er en del av de etablerte oppdragene i KOP. Dette gjør at strukturelementene tviholder på gammelt og til dels utdatert utstyr som kan brukes til disse eventuelle leveransene, uten at det er ressurser til å gjøre det skikkelig. Et eksempel er når det ved forvaltningskontroller identifiseres medisinsk materiell ved en helikopterskvadron som har gått ut på dato, med forklaringen ”det kan jo være at vi får oppdrag om å stille luftambulansene igjen”. Hvis disse oppdragene skulle realiseres ville man fort oppdage at

utstyret ikke er tilstrekkelig, og sannsynligvis heller ikke personell og treningsnivå – så det er snakk om illusjoner om en større evne enn det som er reelt.” (S6)

S6 trekker frem også her et perspektiv som jeg ikke finner hos andre informanter. Det har vært tidligere nevnt (kapittel 4.1) et behov for at sendersiden må forstå beredskapssystemet for å rapportere riktig, mens S6 trekker frem at det også finnes elementer i andre deler av Forsvaret som påvirker avdelingene på en måte som ikke henger sammen med beredskapssystemet. Dette avleder oppmerksomheten fra å kun fokusere på oppdrag i Komplette operative oppsettingsplan, og villeder i utarbeidelsen av rapportene. Trenger Forsvarets Operative Hovedkvarter å forstå eller praktisere beredskapsplanverket i større grad, for at styrkerapporteringen skal bli bedre?

I den grad aktørene på laveste nivå forledes i rapporteringen til å angi evnen til andre ting enn det som er formelle oppdrag, oppfatter jeg at det radikale modus kan beskrive den oversettelsen som skjer. Inspirasjon fra noe mer enn avdelingenes evne til å utføre de formelt gitte oppdrag, blir styrende for rapportens innhold. Snarere enn representasjon av de faktiske forhold risikerer rapporten å bli en form for lokal innovasjon. Moduset kommer til uttrykk når rapporten konsentrerer seg om å omvandle input om avdelingens evne til å løse gitte oppdrag, til å også fokusere på andre oppdrag som er forespurt fra andre kanaler. Slik innvevdhet tror jeg bidrar til å omvandle rapportene på en måte som strider med intensjonen med Styrkeregisteret og blir vanskelig å bruke konstruktivt i arbeidet hos mottakeren.

4.2.2.4 Funn om utarbeidelsen av rapporter

Jeg har beskrevet mine funn om hva som skjer med budskapet når rapportene utarbeides. Oppsummert later det til å være tillit og sosiale bånd, altså uten slike kunnskapsflytbarrierer og dermed et godt miljø for kunnskapsoverføring, mens andre barrierer er mer tydelige. Kunnskapsflytbarrieren *kontekstuell tvetydighet* identifiserer jeg med bakgrunn i at Luftforsvarets planverk indikeres å ikke passe godt nok sammen med Styrkeregisteret til å gi en enkel og enhetlig rapportering, at det later til å være uavklart hvor stor grad av analyse som skal skje på sendersiden, og at noen viktige faktorer som samtidighet ikke lar seg måle og beskrive enkelt i dagens rapportmal. Manglende mulighet til å fastslå

samtidighetsproblematikken gir meg inntrykk av at det blir rom for en uenighet om faktum og spekulasjon om hvor alvorlig samtidighetsproblematikken er, som uttrykkes ved det jeg tolker som modifierende modus i oversettelsene. I den grad oppdrag utenfor Komplette operative oppsettingsplan forespørres og påvirker rapportinnholdet mener jeg at dette bør betraktes som at radikalt modus er aktivt, fordi det rapporteres om noe annet enn det som det formelt spørres om.

4.2.3 Delspørsmål D – Hva skjer når rapportene tas i bruk?

Her fokuserer jeg på hva som skjer i fortolkning og bearbeiding når rapportene når frem til mottakerne.

Når rapportene tas i bruk er det interessant hvorvidt det er noen aktive mekanismer som dreier budskapet i den ene eller andre retningen. Jeg har derfor i intervju blant annet spurt om hypotetiske og faktiske eksempler på hva dette kan være, fordi jeg mener det bidrar til å gi svar på delspørsmålet.

Når rapportene tas i bruk skjer det en oversettelse ved at mottakeren gjør sin tolkning av budskapet og så tar det i bruk i sitt arbeid (se figur 1). Hvilke strategier benyttes bevisst og ubevisst hos sendersiden, og hvordan preger det oversettelsesprosessen? Hvilke modus kan man identifisere i oversettelsen, og hvilke utslag kan det få?

4.2.3.1 Forståelse for Luftforsvarets avdelinger

”Det er lite omskriving av formuleringene fra Luftforsvaret, når vi ser på Resultat- og kontrollrapporten i etterkant.” (S1)

”Spesielle situasjoner blir tatt på alvor og genererer spørsmål tilbake fra mottakeren. Kampflyanalyse og radardekning-diskusjonen er eksempler på ”suksesshistorier” som begynte med innrapportert status og som har ført til gode analyser og påfølgende beslutninger.” (S1)⁵

Her kommenterer S1 at en av funksjonene i styrkerapporteringen er i tråd med intensjonen. Senderen opplever at budskapet videreføres, og jeg får indikasjoner på flere av kunnskapsflytbarrierene og egenskapene ved kunnskapen som overføres. Det indikeres tillit, absorpsjonsevne og forpliktende sosiale bånd. Når mottakeren i sin oversettelse velger å gjenbruke utvalgte formuleringer fra senderen på en slik måte at senderen kjenner dem

---

⁵ S1 gir eksempler på forsvarsinterne analyser som har gått grundigere til verks i å avklare operativ status, problemområder og mulige løsninger.

igjen, identifiserer jeg dette som at det reproduserende modus er aktivt. Mottakeren gjengir i praksis så nøyaktig som mulig det som er kommunisert videre til neste kontekst. Dette indikerer at mottakerenheten oppfattes som tilstrekkelig lik senderen til at kopiering forsøkes benyttet (Røvik 2007:311). Det indikerer at mottakerkonteksten har kompetanse til å forstå kildespråket.

S6 har en annen opplevelse, fra nivået under S1 i hierarkiet:

”Jeg har erfart en ”oppdragsoptimisme” blant crew, og ikke minst blant Luftforsvarets ledelse, som ønsker å skrive opp status. Det er neppe fra ”rød” til ”gul” status, men fra ”gul” til ”grønn”, for det gjeldende strukturelementet. Man ønsker å si ja, demonstrere evne, og å være relevant. Fra ledelsen handler det av og til om offiserer som tidligere jobbet i avdelingene som sender inn rapporter, og bruker egne erfaringer når de tolker situasjonen.” (S6)

”Det er ofte snakk om å se bort fra begrensninger. Eksempel: ”Det trengs vel bare en utsjekks-flytur, så er vi klar”, men disse påstandene hviler ikke på noen grundig analyse, og det er ikke satt av ressurser og kapasitet for dette.” (S6)⁶

S6 tilfører et kritisk perspektiv på den behandlingen som skjer underveis, som er unikt for informantene jeg har funnet til oppgaven. Siden rapporteringen skjer gjennom flere ledd, med dekontekstualisering og kontekstualisering flere ganger, påvirkes budskapet (fig.1). Uten å ta stilling til hvem som har rett i den faglige uenigheten om evne, vil jeg fremheve at denne uenigheten, der perspektivet til Luftforsvarets ledelse er det som til slutt rapporteres, bærer med seg en risiko. Hvis det faktisk er en optimisme som gir inntrykk av bedre evne til å løse oppdrag enn det som er tilfelle i avdelingen, kan dette villedde Forsvarssjefen til å tro at Forsvaret samlet sett er i stand til mer enn det egentlig er, og i konsekvens bli i dårligere stand til å ivareta hovedoppgavene. Satt på spissen kan man hevde at dette går ut over rikets sikkerhet.

---

⁶ Utsjekk er en slags bestått praktisk eksamen som må gis for at man skal være i stand til å utføre en bestemt oppgave.

I et translasjonsteoretisk perspektiv oppfatter jeg at Luftforsvarets ledelse i sin oversettelse omvandler budskapet – noe som eksemplifiseres ved at indikatorfargen går fra gul til grønn. Jeg identifiserer dette som en radikal oversettelse av det som opprinnelig ble rapportert. Måten virksomheten er organisert på gir et slingringsmonn for lokal omvandling av det som overføres, og den radikale oversettelsen synes vanskelig å etterprøve (Røvik 2007:318). Ledelsen benytter sin kompetanse basert på personellets erfaringer fra tidligere tjeneste, i å tilføre elementer i avdelingenes evne til å løse oppdrag. S6 beskriver at dette ikke bærer på faktisk detaljkunnskap om situasjonen, men antakelser. På den annen side, slik S1 har kommentert, er det utbredt med "worst case"-tankegang, som vil gi et uriktig bilde, da man erfaringsmessig ser at evnen er bedre enn rapportert når den blir satt på prøve. Dette omtales som rosemaling. Det antydes at innvevdheten i budskapet ikke hensynstas når mangler bagatelliseres, og at det mangler tillit.

"For kampfly er det normalt formulert gode oppdrag, men ikke alltid for de andre strukturelementene. Eksempel er taktisk transporthelikopter (TTH), som har veldig "brede" oppdrag. Det kan være å stille "Utility helicopter" for Hæren, som kan innebære veldig mye rart, især for den som ikke kjenner til TTH. Å bære "bucket" under helikopteret for slukking av skogbrann, er et slikt eksempel, og krever mye tilrettelegging for å kunne realiseres." (S6)

Her understreker S6 en stor kompleksitet i strukturelementet han rapporterte for, som jeg tolker som en manglende oppmerksomhet rundt å formulere oppdrag etter behovet for et strukturelement som i praksis er lavere prioritert enn for eksempel kampfly. Strukturelementet støtter normalt bakkestyrker utenfor Luftforsvaret med sine ulike behov, noe som bør betraktes som en innvevdhet og dermed gjør budskapet vanskeligere å oversette i Styrkeregisteret.

"Jeg tror det blir lettere å gjengi virkeligheten med ny tilnærming (avdeling, ikke strukturelement) i Styrkeregisteret for LF. Den reelle operative evnen vil komme bedre frem." (M5)

4.2.3.2 Mottakerens bearbeidelse

”Jeg går gjennom Luftforsvarets rapport og ser om det er noen endringer – i så fall forsøker jeg å grave i bakgrunnen for endringene, og hvis det er dramatisk i det, så handler det om å videreformidle opp i kommandokjeden med en gang, og hvis ikke fungerer det som grunnlag for RKR – tertialrapporten – blant annet.” (M5)

Her kommenterer M5 metoden som benyttes når de faste rapportene gjennomgås. Slik jeg tolker M5, er oversettelsesmodus i det han har fått en form for replisering fra forrige rapporteringsperiode (ikke fra underliggende rapporteringsnivå), der mye synes å være likt, og man forsøker å sile ut forskjellene i den faktiske statusen. Dette vil nok være tidsbesparende og kan være nødvendig når mange rapporter skal gjennomgås. Det er ikke kommentert hvorvidt man gjør refleksjoner over at status er den samme over tid. Dersom dette gjelder bemanningen, kan det tenkes at det går ut over fagmiljøets integritet i avdelingen. Slik mener jeg at samme status over tid kan være mer av et problem enn det den indikerte metoden her kan fange opp. Det kan imidlertid være grundigere analyser hos mottaker også om dette, som jeg ikke har informasjon om.

4.2.3.3 Tvetydige krav kompliserer analysen

”I NATO-opdragene er det Capability Codes, er man innmeldt med ”feil” kode vil man aldri klare å oppfylle kravet, selv om strukturelementet kan brukes til mye likevel. Dette gir inntrykk av dårligere status.” (S1)

Her illustreres en tvetydighet i rapporteringen, som kan henge sammen med at kravene til avdelingene ikke alltid ”passer sammen” eller er enkle å forstå. Denne kompleksiteten er med på å gjøre bildet av avdelingenes evne mindre tydelig, og aktualiserer bruken av fritekstbeskrivelser enda mer.

”Luftforsvaret har ikke samme mulighet som mottakeren til å gjøre helhetsvurderinger, og er prisgitt at mottaker klarer å absorbere og forstå det som sendes inn – det virker ok, men man vet jo ikke. Det later for eksempel til at verken mottakeren (Forsvarsstaben), Forsvarets logistikkorganisasjon eller Luftforsvaret har fullstendig oversikt over Luftforsvarets behov for forsyninger under oppdragene som

det rapporteres på. (...) Det er en fordel med samling i strukturelementer med tanke på absorpsjon. Tett dialog mellom avdelingene og fagkontor i LOI gjør at LOI kan gjøre en helhetlig vurdering av strukturelementet som lett absorberes og rapporteres. Dette leses tilbake fra Forsvarsstaben og stemmer.” (S1)

Kunnskapsflytbarrieren *manglende absorpsjonsevne* tolker jeg som aktiv ut fra det S1 sier. Det virker uavklart hvor analysen skal skje. Tett dialog fremheves som en styrke og nødvendighet. Jeg oppfatter at det repliserende moduset er aktivt her, og dermed at mottakerkonteksten er så kompatibel med kildekonteksten at tilpasning ikke blir nødvendig. Men det later til å være en generell utilfredshet med muligheten til å måle og indikere evnen til å løse forskjellige oppdrag samtidig.

4.2.3.4 Funn om bruken av rapporter

Først vil jeg presisere at en del av mine funn om bruken av rapportene er gitt i 4.1, fordi det ble naturlig å plassere dem der av hensyn til rekkefølgen på introduksjonen av de ulike sidene av rapporteringen. Videre har jeg i dette delkapittelet pekt på bruk av det repliserende moduset som en styrke for rapporteringen ved at det bekrefter en kompatibilitet mellom kildespråket og mottakerspråket. Problemer som rapporteres fanges opp når det går fra Luftforsvarets hovedsender opp til Forsvarsstaben. Det indikeres imidlertid at det kan være problemer på nivået under, når innholdet endres underveis i det jeg anser som radikale oversettelser. Rapporteringskjeden med flere ledd har med seg en slik utfordring, ved at det skjer oversettelser flere ganger. Et viktig poeng jeg har lyst å trekke frem er at man i denne sammenhengen ikke bør trekke for mange konklusjoner om hvor godt rapporteringen fungerer kun ved å se på kunnskapsoverføringen mellom to av leddene, når det kan skje mye før og etter denne overføringen. Tvetydighet i kravene gjør denne utfordringen desto større.

5 Oppsummering

I denne oppgaven har jeg beskrevet en kunnskapsoverføringsprosess i det translasjonsteoretiske perspektivet, hvor hovedfokus har vært å forstå hvordan budskapet i rapportering påvirkes underveis gjennom rapporteringsleddene. Jeg stilte spørsmålet: *Fungerer styrkerapporteringen av Luftforsvaret etter intensjonen?*

For å besvare denne problemstillingen tok jeg i bruk Røviks (2007, 2015) teori om modus og regler i oversettelsen som jeg operasjonaliserte i min analyse. Jeg gjorde intervjuer med aktører i rapporteringskjeden som empirisk grunnlag. Jeg har presentert virksomheten og rapporteringssystemet for å danne grunnlaget for å forstå analysen som følger. I det følgende vil det bli gitt en oppsummering av hovedfunnene der.

Jeg har sett nærmere på hvordan Styrkeregisteret brukes for å skaffe informasjon om den operative evnen i Luftforsvaret. Jeg har kalt oppgaven for "hva kan ligge i luften?" og svaret på det spørsmålet skal styrkerapporteringen til Styrkeregisteret gi oss. Det jeg har funnet ut er at styrkerapportering er en kompleks og tidvis vanskelig prosess. Det skyldes at systemet er bygd opp på en slik måte at rapporteringen i praksis skjer gjennom flere ledd, og at de operative enhetene og de bevilgende og styrende enheter forstår og opererer ut fra ulike kontekster. Det kreves altså høy kompetanse for å forstå rapportene, og det er vanskelig å måle den faktiske evnen fordi den er sammensatt av så mye særegent i hver enhet at den blir veldig kompleks å rapportere. Mitt inntrykk er at informasjonen har høy kompleksitet, middels eksplisitet og høy innvevdhet. For å vite mer eksakt hva som er den reelle evnen til enhver tid må det derfor øves og testes. Når problemer avdekkes i rapportene undersøker Forsvaret om det er behov for å gjøre en større analyse, og det går dialog i rapporteringslinjen, dette bidrar til å sikre at Styrkeregisteret gir rett informasjon. Utdanning i Forsvaret og dialog i rapporteringslinjen bidrar til at det fungerer.

Jeg har beskrevet Styrkeregisteret og den omfattende oppgaven som skal ivaretas, og hvordan budskapet kan forstås og misforstås. Høy kompleksitet, høy innvevdhet og lav

eksplisitet gir utfordringer når budskapet skal formidles og intensjonen om ærlige statusrapporter skal ivaretas. Hardt arbeid og mye dialog i linjen, kombinert med grundige analyser der problemer blir identifisert, bidrar til å håndtere oversettbarheten. Men Styrkeregisteret hviler på viktige forutsetninger som gjør at det ikke må forveksles som informasjon om Forsvarets evne til å løse sine hovedoppgaver.

Intensjonen med rapporteringen er hovedsakelig den samme: man ønsker å fremskaffe ærlige rapporter om status. Men det er verdt å merke seg noen sider ved rapporteringen som påvirker resultatet. På mottakersiden antydes det at øvrige agendaer kan periodevis være avgjørende for resultatet med styrkerapporteringen, enten i Styrkeregisteret eller i biproduktene som baseres på Styrkeregisteret. Imidlertid er dette noe som mottakersiden ikke vil uttale seg om, og som det forsikres at ikke er et problem for tiden. På sendersiden har Luftforsvarets særegenhet lenge kommet til uttrykk gjennom organiseringen med oppdrag fordelt på strukturelementer, noe som har gjort rapporteringen mer krevende.

En vesentlig kilde til misforståelse for eksterne lesere later til å være at resultatene i Styrkeregisteret og de påfølgende biproduktene (slik som Forsvarets årsrapport) ikke direkte svarer på Forsvarets evne til å ivareta sine hovedoppgaver, fordi disse hviler på mange flere forutsetninger. Denne informasjonsmangelen er vesentlig.

Luftforsvarets med sin egenart ønsker skreddersydde løsninger som gjør rapporteringen mer krevende. Luftforsvaret arbeidet også med sin oppsettingsplan for å få en mer helhetlig ramme rundt rapporteringen i takt med Styrkeregisteret. Hvor stor grad av skreddersøm på rapportmalene som er optimalt virker uavklart, fritekst råder i rapportene. Graden av analyse som egentlig er ønskelig på sendersiden virker også uavklart.

Det jeg oppfatter som reproduserende modus i oversettelsen er utbredt og tyder på at kildekonteksten og målkonteksten er compatible med hverandre. Der tidligere periodes rapporter kopieres, forutsetter det at alle endringer er identifisert, noe som gir rom for menneskelige feil men er tidsbesparende når rapporten utarbeides.

S1 og M5 snakker om svartmaling fra senderne og jobbet i den senere delen av rapporteringskjeden. S6 jobbet med den første delen av rapporteringskjeden og snakker om

rosemaling hos mottaker. Det er faglige uenigheter og tydelige motsetninger om hva som er tilfellet. Denne uenigheten fører til at rapportene endrer seg underveis i rapporteringskjeden på en måte som jeg anser som bruk av radikalt oversettelsesmodus.

Det uttrykkes stor grad av tillit mange steder, men især der rapporten først utformes på laveste nivå uttrykkes det en opplevd mistillit i ledelsen når mangler bagatelliseres på erfaringsgrunnlag. Her skjer det jeg identifiserer som omvandling av budskapet.

Det er en faglig uenighet om hva avdelingene er i stand til, som preger det budskapet og rapporteringsmiljøet som Styrkeregisteret omhandler i Luftforsvaret. Videre hevdes det at både senderne, men også andre deler av Forsvaret praktiserer ikke beredskapssystemet med komplett operativ oppsetningsplan og Styrkeregisteret konsekvent, noe som går ut over rapporteringen.

Rapporteringen har tvetydige sider, og det er ikke identifisert noe klart svar på hvor mye analyse som skal foregå på sendersiden av rapporten. Fritekstvurderinger fremheves som uhensiktsmessige, viktige, for pessimistiske, eller for optimistiske, avhengig av hvem man snakker med. Reproduserende modus har utstrakt bruk uten at noen stiller spørsmål ved det, og det indikeres at radikalt modus trer i kraft når styrende nivå i hierarkiet ønsker det.

Rapporteringen av Luftforsvarets operative evne til Forsvarssjefen er en vanskelig jobb, mye på grunn av egenskapene til budskapet som skal overføres og sider ved rapporteringsmiljøet. Mitt hovedinntrykk er at Styrkeregisteret likevel oppfyller en del av intensjonen om å gi informasjon om styrkene, mye på grunn av tett oppfølging som virker ressurskrevende. Det er imidlertid vanskelig å si hvorvidt rapporteringen angir forsvarsevnen, først og fremst fordi denne for sjelden prøves gjennom øvelse eller krig.

6 Referanser

Andersen, Svein S: Casestudier (2013). *Forskningsstrategi, generalisering og forklaring*. 2. utgave. Oslo: Fagbokforlaget.

Argote, L., and Ingram, P. (2000). *Knowledge transfer: A basis for competitive advantage*. Organizational Behavior and Human Decision Processes, volume 82, s. 150-169.

Endsley, Mica R. (1995): *Towards a theory of Situation Awareness in Dynamic Systems*. Human Factors # 37 1995, s. 32-64.

Forsvaret, 2013: *Forsvarets årsrapport 2013*.

Forsvaret, 2015: *Forsvarssjefens militærfaglige råd*.

Forsvarssjefens tale til Oslo Militære Samfund januar 2015, transkripsjon tilgjengelig høsten 2015 på http://www.oslomilsamfund.no/oms_arkiv/2015/2015-01-12-FSJ.html

Holmes, James S. (1972/1988). *The Name and Nature of Translation Studies*. In Holmes, Translated! Papers on Literary Translation and Translation Studies, Amsterdam: Rodopi, s. 67–80.

Jacobsen, D.I. og Thorsvik, J. (2007): *Hvordan organisasjoner fungerer* (3.utg.). Oslo: Universitetsforlaget.

Luftforsvaret (1995): HFL 400-1 *Håndbok for lederskap i Luftforsvaret*. Oslo: Fr. Arnesen A/S.

Norges regjering: Proposisjon til Stortinget 74 S 2011-2012, *Et forsvar for vår tid*

Røvik, Kjell Arne (2007): *Trender og Translasjoner: Ideer som former det 21. århundrets organisasjon*. Oslo: Universitetsforlaget.

Røvik, K.A. (2015): *Knowledge Transfer as Translation – Review and Elements to an Instrumental Theory*. International Journal of Management Reviews (artikkel under publisering)

Szulanski, G. (1996). *Exploring internal stickiness: Impediments to the transfer of best practice within the firm*. Strategic Management Journal, 17 (Winter special issue), s. 27–43.

Szulanski, G., Cappetta, R., and Jensen, R.T. (2004). *When and how trustworthiness matters: Knowledge transfer and the moderating effect of causal ambiguity*. Organization Science, 15, s. 600–613.

Stat og Styring 2012: Intervju ved Jan Erik Grindheim i artikkelen "*Rapportering til Besvær?*". Volum 1, side 8. Oslo: Universitetsforlaget / Kommunal- og regionaldepartemenet.

Verdens Gang, 2015-12-11: *Her flyr russisk spionfly langs norskekysten*. Artikkel tilgjengelig høsten 2015 på <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/forsvaret/her-flyr-russisk-spionfly-ved-norskekysten/a/23353493/>

Vedlegg A - Forkortelser

- DIF – Driftsenhet i Forsvaret. Eksempel: Luftforsvaret. FST er formelt en DIF, men utgjør etatsledelsen og DIF henspeler derfor oftest på enhetene underlagt FST.
- FLO – Forsvarets Logistikkorganisasjon, en DIF.
- FOH – Forsvarets operative hovedkvarter
- FOHK – Forsvarets operative hovedkommando, forløperen til FOH
- FSJ – Forsvarssjefen, sjef Forsvaret og implisitt også sjef FST
- FST – Forsvarsstaben, etatsledelse.
- FST-O – Forsvarsstabens operasjonsavdeling, som driver Styrkeregisteret.
- FÅR – Forsvarets Årsrapport, offentlig.
- GIL – Generalinspektøren for Luftforsvaret, sjef for DIF.
- KOP – Komplette Operativ Organisasjonsplan
- LF - Luftforsvaret
- LOI – Luftoperativt inspektorat, en del av DIF-ledelsen i LF (i 2012 ble LST, LOI m.fl. slått sammen til Luftforsvarets ledelse)
- LST – Luftforsvarsstaben, en del av DIF-ledelsen i LF (i 2012 ble LST, LOI m.fl. slått sammen til Luftforsvarets ledelse)
- M – Mottaker av rapport i Styrkeregisteret
- NATO – North Atlantic Treaty Organization, forsvarsallianse
- RKR – Resultat- og kontrollrapport, går fra FST til FD tertialvis, per 1. Mai, 1. September, 1. Januar hvert år.
- S – Sender av rapport i Styrkeregisteret
- SE – Strukturelement, som Kampfly eller Luftvern
- SR – Styrkeregisteret
- VOE – Vurdering av Operativ Evne, en redegjørelse for Stortinget fra FSJ